

Sivil düşün- lerden sivil hareketlere.

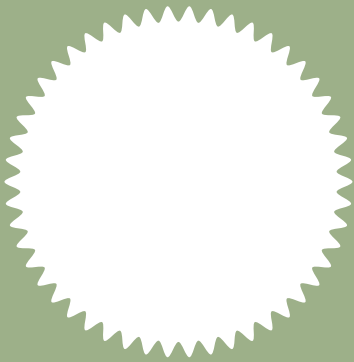
bir Avrupa Birliği Sivil Düşün Programı yayını

Avrupa
Birliği
sivil
düşün

ağustos 2025

Sivil Düşün bir Avrupa Birliği Programıdır. Bu yayın Avrupa Birliği finansal desteği ile üretilmiştir. Bu yayının içeriğinden yalnızca WeGlobal liderliğindeki konsorsiyum sorumlu olup, hiçbir biçimde Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıttığı şeklinde yorumlanamaz.

bir Avrupa Birliği Sivil Düşün Programı yayını

sivil düşlerden sivil hareketlere

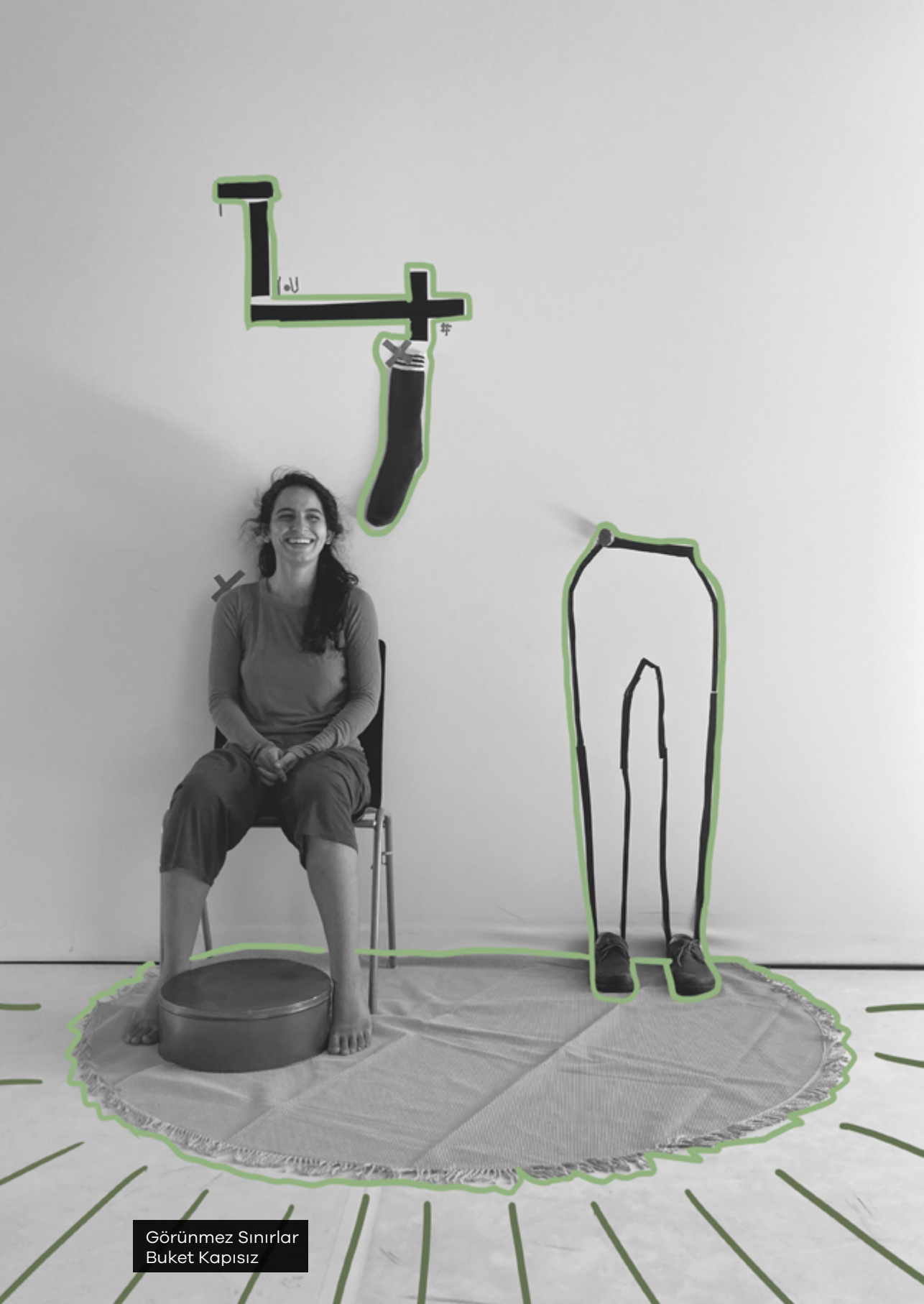

**toplumun farklı alanlarından gelen,
hayat deneyimleri ve bakış açıları
çeşitlilik gösteren pek çok kişi ve sivil
toplum örgütü, insan haklarını savunup
güçlendirmek için Sivil Düşün desteğiyle**

**1.786 çalışmayı hayata geçirdi.
mart 2020 - haziran 2024 arasında
gerçekleşen bu çalışmaların
yürütücüleri, bugün Türkiye’de Avrupa
Birliğinin desteğini alan en geniş hak
savunucuları topluluğunu oluşturuyor.**

**kararlılık ve yaratıcılıklarıyla, sivil
hayalleri gerçeğe dönüştürüyor; hızla
değişen dünyada yol alırken sivil
toplumu da yeniden canlandırıyorlar.**

bu, onların hikayesi.

Görünmez Sınırlar
Buket Kapisiz

Değerli okuyucular,

Avrupa Birliği Sivil Düşün Programının yürütücüleri olarak, 2020’den bu yana haklar yararına düş kuran, düşünce üreten ve harekete geçen bir sivil toplulukla yol yürümekten onur duyuyoruz. Biz onlara **Sivil Düşünenler** diyoruz.

Sivil Düşünenlerin emeği bize hem ilham oldu hem de hak savunuculuğunda nasıl daha çok derinleşip güçlenebileceğimize dair önemli sorular sordurdu.

Dileriz ki onların hikayesi size de cesaret versin, haklar yararına çalışanları yüreklendirsin ve sivil toplumun geleceğine dair yeni tartışmaların önünü açsın.

İncelemek üzere olduğunuz bu kitabın hazırlık sürecindeki değerli katkıları için Sivil Düşün ekibinden çalışma arkadaşlarımız **Aleyna Serdar, Aslı Öztürk, Ayşe Çamkıran, Bilge Özün, Ceren Yetkin, Deniz Rende, Elif Şenol, Ege Emre Smekal, İlayda Erdem, Murat Başer, Nur Yağmur Çalışkan, Orbay Kındıra, Marsel Tuğkan Gündoğdu, Yunus Emre Demir ve Zeynep Kınıkoğlu**’na teşekkür ederiz.

**Ayşe Dilek Ertükel
Mehmet Emre Gür
Yeşim Gözde Ersoy**

Kilit Uzmanlar – AB Sivil Düşün Programı

Sivil Düşün'le tanış

Sivil Düşün, Avrupa Birliği (AB)'nin 2012'de hayata geçirdiği; Türkiye'de canlı, hak odaklı sivil toplumun güçlenmesini destekleyen özgün bir program. Misyonumuz; demokratik katılımı artırmak, diyalogu teşvik etmek, sivil toplum aktörlerinin haklar için savunuculuk yapma, kamuoyu farkındalığı oluşturma, destek toplama, etkili iş birlikleri kurma ve AB değerlerini hayata geçirme kapasitelerini geliştirmek.

İster cesur bir fikri hayata geçirmek, ister acil bir ihtiyaca yanıt vermek ya da günlük çalışmaları sürdürmek olsun; Sivil Düşün, farklı alanlardan aktivistlere ve sivil toplum örgütlerine pratik, küçük ölçekli aynı katkı ve uzmanlık desteği sunar. Forumlar, yuvarlak masa toplantıları, atölyeler ve kampanyalar aracılığıyla öğrenme, bağlantı kurma ve ilham alma ortamları yaratır. Program, Brüksel'deki Avrupa Komisyonu tarafından sağlanan fonlarla ve ihale yoluyla verilen hizmet sözleşmeleri aracılığıyla, aşamalar halinde uygulanıyor.

Sivil Düşün ismi nereden geliyor?

Türkçe'de *düşün* ifadesi, düşünmek eyleminin yanında karşımızdakinin hayalini, düş'ünü tanımlamak için de kullanılır. Henüz gerçekleşmemiş bir düş'ün fısıltısı, şekillenmeye başlayan bir düşüncenin kıvılcımı değil midir? Bu kelime sivil ile birleştiğinde artık sadece bir sözcük olmaktan çıkar; insanların hayalleri ve gelecek umutlarıyla şekillenen bir toplum vizyonuna dönüşür.

Sivil Düşün, bu yüzden hayal etmek ve harekete geçmek için bir davettir. Adaletin, onurun ve canlı bir sivil toplumun birlikte tasavvur edilmesine bir çağrı... Ve birlikte düşlenenlerin bir gün gerçeğe dönüşeceğine inanma girişimi...

Sivil Düşün nasıl çalışır?

Sivil Düşün'den destek almak isteyenler, Aktif Yurttaşlık Mekanizması (Active Citizenship Mechanism – ACM) adını taşıyan online sistem üzerinden başvuru yapar. Basit, esnek ve hızlı çalışacak şekilde tasarlanan bu sistem; tüzel kişiliğe sahip hak odaklı çalışan örgütlere, ağlara, topluluklara ve kendi adına başvuran aktivistlere açıktır.¹

Başvurucular, yaş, konum, ilgi alanı, deneyimler gibi birkaç hızlı soruyu yanıtlayarak online kayıt olur. Mekanizma talep odaklı işler. Bölge ya da konuya göre bir kota bulunmaz. Avrupa Birliği'nin değer ve ilkelerini paylaşan hak odaklı her türlü fikir ve girişimle başvurulabilir.

Başvurular yıl boyunca alınır; sabit bir son tarih bulunmaz ve alındıkça incelenir. Kayıt sonrası başvurucular basit bir form doldurarak kayıtlarını tamamlar. Bu formda, çalışma fikirlerini, ne başarmak istediklerini ve bunu altı ayda nasıl yapabileceklerini anlatırlar. Önceden deneyim şartı aranmaz. Her bir başvuru için 5 bin Euro'ya kadar aynı katkı alınabilir. Birden fazla başvuru yapıldığında toplam destek 10 bin Euro'yu geçemez. Başvurular, sınırlı sayıda gün hizmet verecek şekilde, uzman desteğini de içerebilir. Her başvuru, alanında bağımsız uzmanlarca incelenir.

Sivil Düşün'den destek alan ve faaliyetlerini tamamlayan örgütler ile aktivistler (Sivil Düşünenler), standart bir Çalışma Raporu sunar. Tüm süreç, Sivil Düşün Bilgi Sistemi (MIS) üzerinden gerçek zamanlı olarak kaydedilir ve takip edilir.

Sivil Düşünenlerin hikayesi nasıl yazıldı?

Bu kitap, **Sivil Düşün Bilgi Sistemi (MIS) verilerinin** anlatı odaklı bir analizi ve çözümlemesini sunuyor. Yararlanılan veriler arasında, Sivil Düşünenlerin, yani destek alanların profilleri, başvurular ve çalışma raporları yer alıyor. Analize, sosyolog Tuba Emiroğlu'nun yürüttüğü odak grup görüşmesi bulguları ve Sivil Düşünenlerle düzenli yaptığımız görüşme sonuçları da dahil.

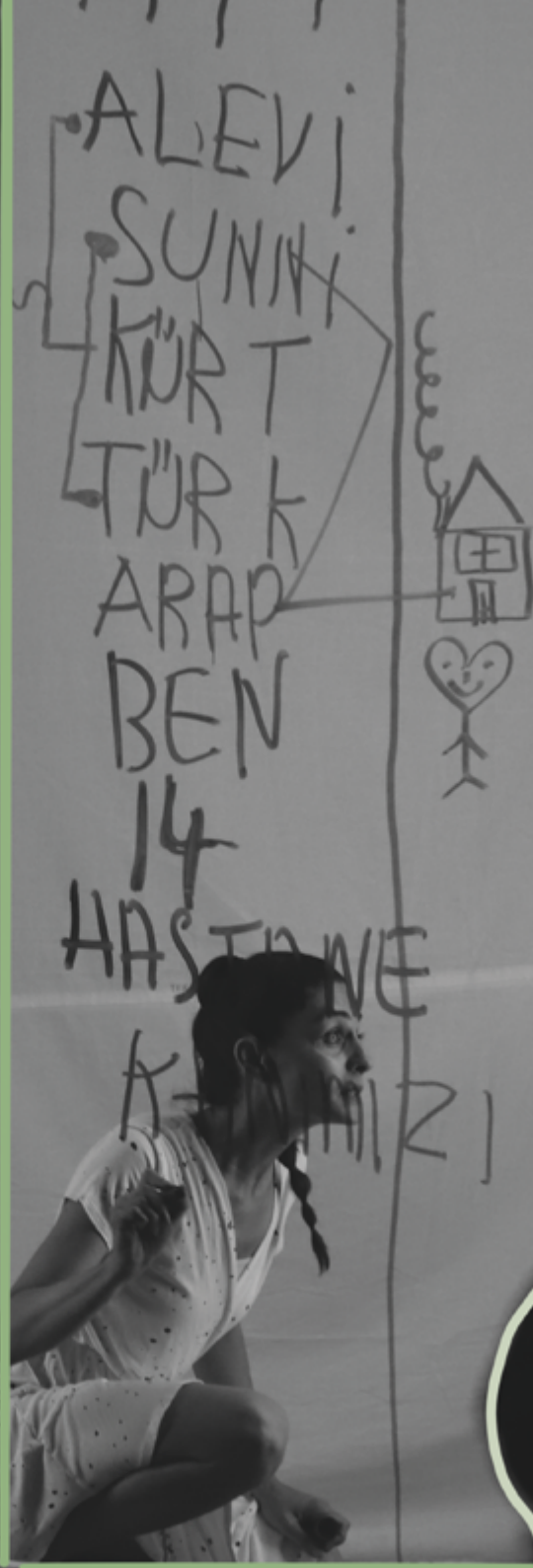
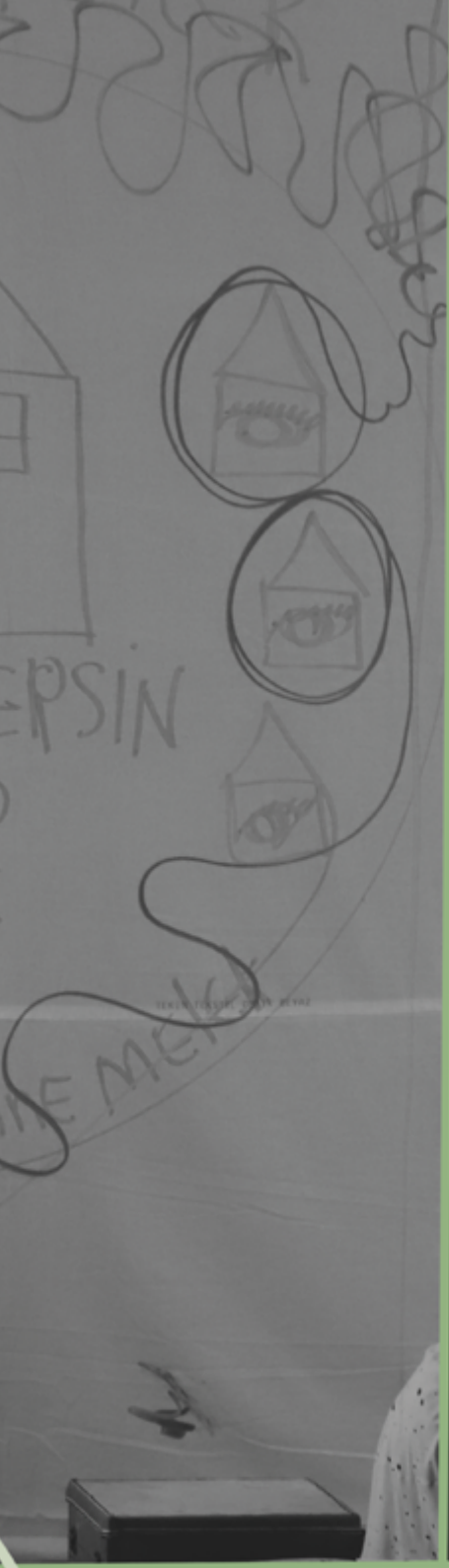
Ayrıca, desteklenen bazı çalışmaların örneklerini paylaşıyoruz. Bunlar, hem yapılan işlerin çeşitliliğini hem de hangi derinlikte etki bıraktığını gösteriyor. Bu arada tüm bunların yalnızca küçük bir kesit olduğunu anımsatıyoruz. **İlham verici daha pek çok hikayeye sivildusun.net adresi ve sosyal medya kanallarımız** üzerinden ulaşabilirsiniz.

Kitapta, Haziran 2024'e kadar tamamlanmış 1.786 çalışmanın sonuçlarını bulacaksınız. Buna ek olarak, Haziran 2025'e kadar 297 kişi ve örgütün daha desteklendiği bilgisini de not düşmek isteriz.

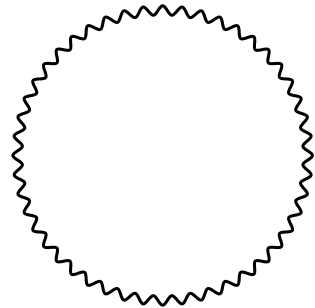
**zamanını
ve gücünü
haklara
ayıranlar**

Sivil Düşünenlerin yolunu, kendi hayat deneyimleri şekillendiriyor. Güçlerini, içinde bulundukları toplulukların ritminden alıyorlar. **Kimileri yılların birikimini taşıyan deneyimli birer aktivist, kimileri ise örgütlenmeye ilk kez adım atıyor. Aralarında kurucular, gönüllüler, ağ üyeleri ve topluluk liderleri var. Çoğu sivil toplum çalışmalarını, tam zamanlı işleri, eğitimleri ya da çocuk/ yaşlı bakımı gibi sorumluluklarının yanında sürdürüyor.**

Ağları yalnızca Türkiye ile sınırlı değil; dünyaya da uzanıyor. Farklı alanları, ilgi ve kültürleri birbirine bağlıyorlar. **Hayatın her kesiminden geliyorlar; farklı diller konuşuyorlar. Çok çeşitli inanç ve geleneklere sahipler, bu da topluluğa müthiş bir zenginlik katıyor.**

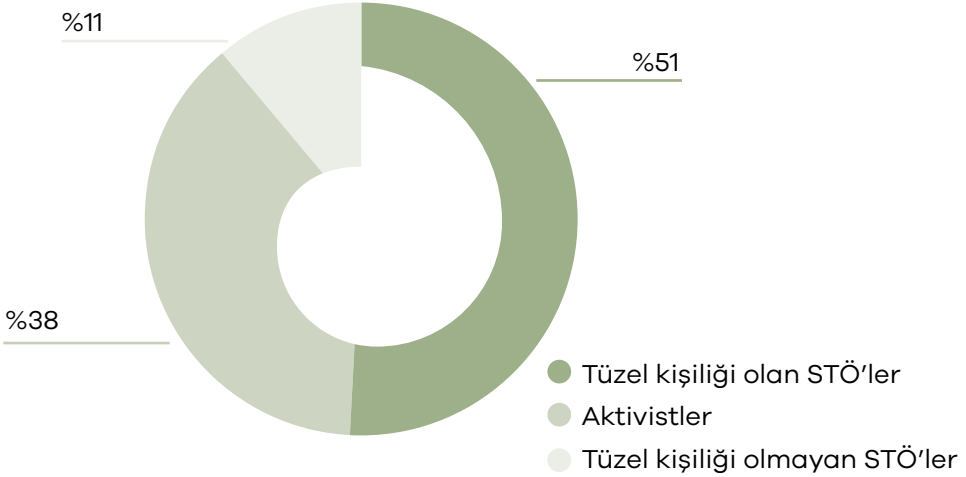
Mühendislikten eğitime, hukuktan müziğe, tıptan teknolojiye, iş dünyasından sinemaya, hemşirelikten mimarlığa, sanattan bilime uzanan **geniş bir mesleki bilgi ve beceri yelpazesine sahipler.** Aralarında öğrenciler, ev kadınları, emekliler olduğu gibi; iletişim, savunuculuk, izleme ve proje yönetimi gibi alanlarda uzmanlaşmış, uzun yıllara dayalı hak savunuculuğu deneyimi olanlar da var.

farklı yapılar çok çeşitli yüzler

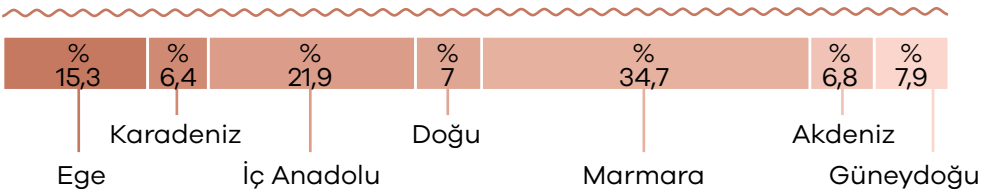
Sivil Düşünenler üç ana grupta toplanıyor. En büyük grubu, tüzel kişiliğe sahip sivil toplum örgütleri oluşturuyor.² Bunlar; dernekler, vakıflar, kooperatifler, sendikalar, federasyonlar, konfederasyonlar, kent konseyleri, kar amacı gütmeyen şirketler, üniversite bünyesindeki sivil toplum merkezleri, barolar ve diğer meslek örgütlerini kapsıyor.

İkinci en büyük grubu bağımsız aktivistler oluşturuyor. En küçük grup ise herhangi bir tüzel kişiliği bulunmayan, tüzel kişiliği olmayan STÖ'ler: Ağlar, platformlar, inisiyatifler ve topluluklar.³

haritanın her köşesinden sesler

Sivil Düşünenler, Türkiye'nin tüm bölgelerinden geliyor ve ülkenin nüfus dağılımını yansıtan geniş bir çeşitlilik sergiliyor. Genel olarak 75 ilde çalışma yürüttüler; en yoğun faaliyetler ise Ankara, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Hatay, İstanbul, İzmir, Mersin, Muğla, Samsun ve Van'da gerçekleşti.⁴

her hak alanından renkler

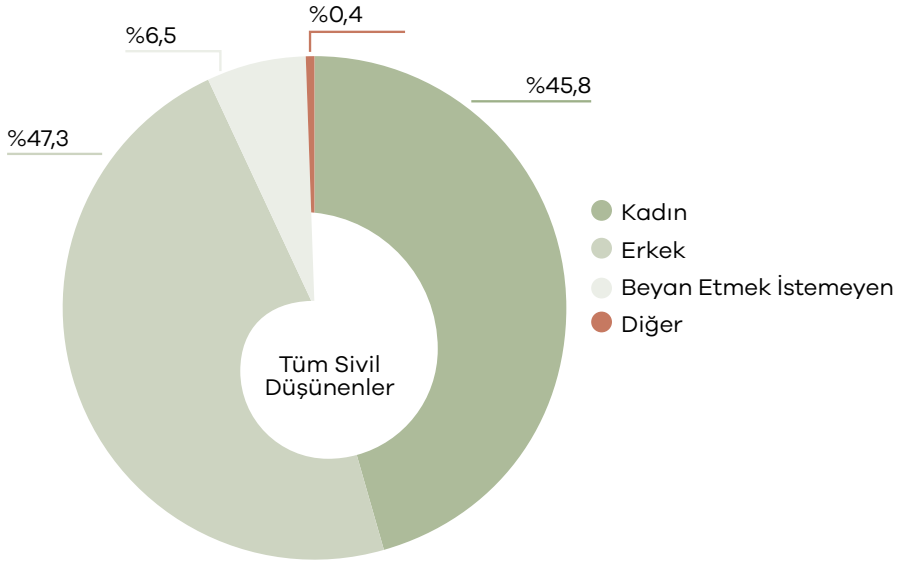
Sivil Düşünenler 26 farklı hak alanında çalışıyor. Bu çalışmalarda ağırlıklı olarak şu 10 hak alanı öne çıkıyor: Çevre ve hayvan hakları, kadın hakları, ayrımcılıkla mücadele ve eşitlik, engelli hakları, çocuk hakları, kültürel haklar, sağlık ve üreme hakları, eğitim ve öğrenim hakları, gençlik ve LGBTİ+ hakları.

Genel olarak aynı alanlarda yoğunlaşırsalar da öncelikleri farklılık gösteriyor. Örneğin tüzel kişiliği olan STÖ'ler mülteci haklarını daha çok öne çıkarırken; daha esnek topluluklar, kent ve barınma haklarına odaklanıyor. Hem aktivistler hem de tüzel kişiliği olmayan STÖ'ler, ifade özgürlüğünü temel hak alanlarından biri olarak görüyor.⁵

Tüzel kişiliği olan STÖ'ler	Tüzel kişiliği olmayan STÖ'ler	Aktivistler
Kadın Hakları	Çevre ve Hayvan Hakları	Engelli Hakları
Çevre ve Hayvan Hakları	LGBTİ+ Hakları ⁶	Çevre ve Hayvan Hakları
Çocuk Hakları	Çocuk Hakları	Kadın Hakları
Kültürel Haklar	Düşünce ve İfade Özgürlüğü	Ayrımcılıkla Mücadele ve Eşitlik
Ayrımcılıkla Mücadele ve Eşitlik	Kültürel Haklar	Gençlik Hakları
Sağlık ve Üreme Hakları	Kadın Hakları	Çocuk Hakları
Eğitim ve Öğrenim Hakları	Ayrımcılıkla Mücadele ve Eşitlik	Eğitim ve Öğrenim Hakları
LGBTİ+ Hakları	Engelli Hakları	Sağlık ve Üreme Hakları
Gençlik Hakları	Kent Hakkı	Kültürel Haklar
Kent Hakkı	Barınma Hakkı	Düşünce ve İfade Özgürlüğü / LGBTİ+ Hakları ⁷

her kuşaktan her kimlikten temsil

Cinsiyet yelpazesinin tümünde yer alıyorlar. Kadın ve erkek oranı neredeyse eşit; daha küçük bir grup ise kendini *diğer* kategorisi içinde tanımlıyor ya da belirtmemeyi tercih ediyor. Gruplar bazında bakıldığında, örneğin tüzel kişiliği olmayan örgütlenmelerde kadın oranı tüzel kişiliği olan STÖ'lere kıyasla daha yüksek görünüyor.

Cinsiyet	Tüzel kişiliği olan STÖ'ler %	Tüzel kişiliği olmayan STÖ'ler %	Aktivistler %	Toplam %
Kadın	43,0	56,5	45,5	45,8
Erkek	50,0	27,7	48,8	47,3
Beyan Etmeyen	6,0	14,2	5,5	6,5
Diğer	1,0	1,6	0,2	0,4

taze adımlar derin izler

Yeni yükselenlerden kökü derinde olanlara, henüz kurulanlardan yerleşik yapılara; örgütlerin yüzde 39'u beş yıl veya daha az süredir faaliyet gösteriyor, yüzde 21'i 6-10 yıl arası deneyime sahip, yüzde 40'ı ise 10 yılı devirmiş durumda.

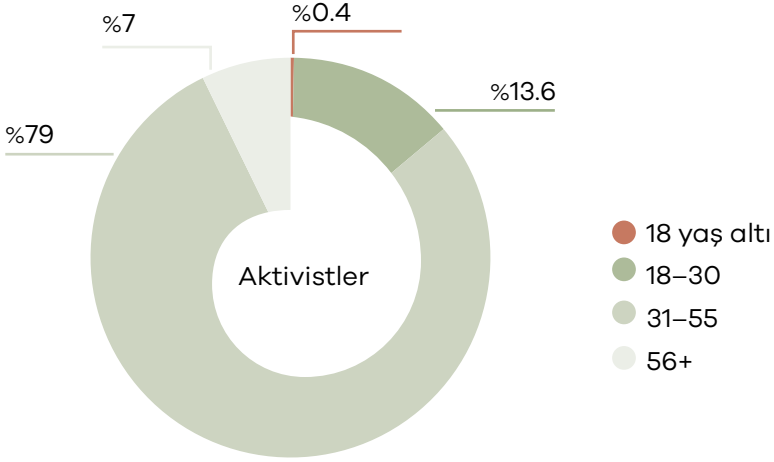
Tüzel kişiliği olmayan STÖ'ler genel olarak daha genç; yüzde 71'i son beş yıl içinde kurulmuş.

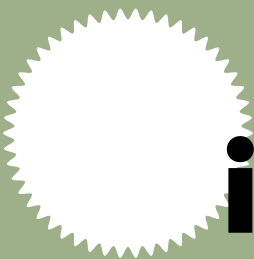
Faaliyet Yılı	Tümü	Tüzel kişiliği olan STÖ	Tüzel kişiliği olmayan STÖ
0-1	%4,0	%1,4	%16,3
2-5	%35,0	%31,0	%55,7
6-10	%21,0	%22,0	%14,2
10+	%40,0	%45,6	%13,8
Toplam	1,099	903	196

nesiller boyu aktivizm

Aktivistlerin büyük bölümü X ve Milenyum (Y) kuşaklarında yer alıyor. Sivil Düşünenlerin yüzde 79'u 31-55 yaş arasında, yüzde 14'ü 30 yaşın altında, yüzde 7'si ise 56 yaş ve üzerinde.

**elik gibi
iradeyi gr**

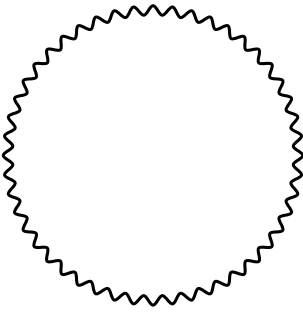

Takviye Orman Okulu Eğitimleri
Cemile Çetin

Dünyanın koşulları giderek ağırlaştığında Sivil Düşünenlerin çalışmaları olağanüstü zorlukların gölgesinde şekillendi. Dünya çapındaki sağlık krizi, peş peşe yaşanan doğal afetler, derinleşen ekonomik sorunlar, daralan finansman kaynakları, tırmanan bölgesel çatışmalar ve giderek kısıtlanan demokratik alan... Yanı sıra ifade ve toplanma özgürlüğü ağır baskı altına girerken, kadınların ve LGBTİ+'lerin haklarında da ciddi gerilemeler yaşanıyordu.

Ancak Sivil Düşünenler tüm bunlar olurken de geri adım atmadı.

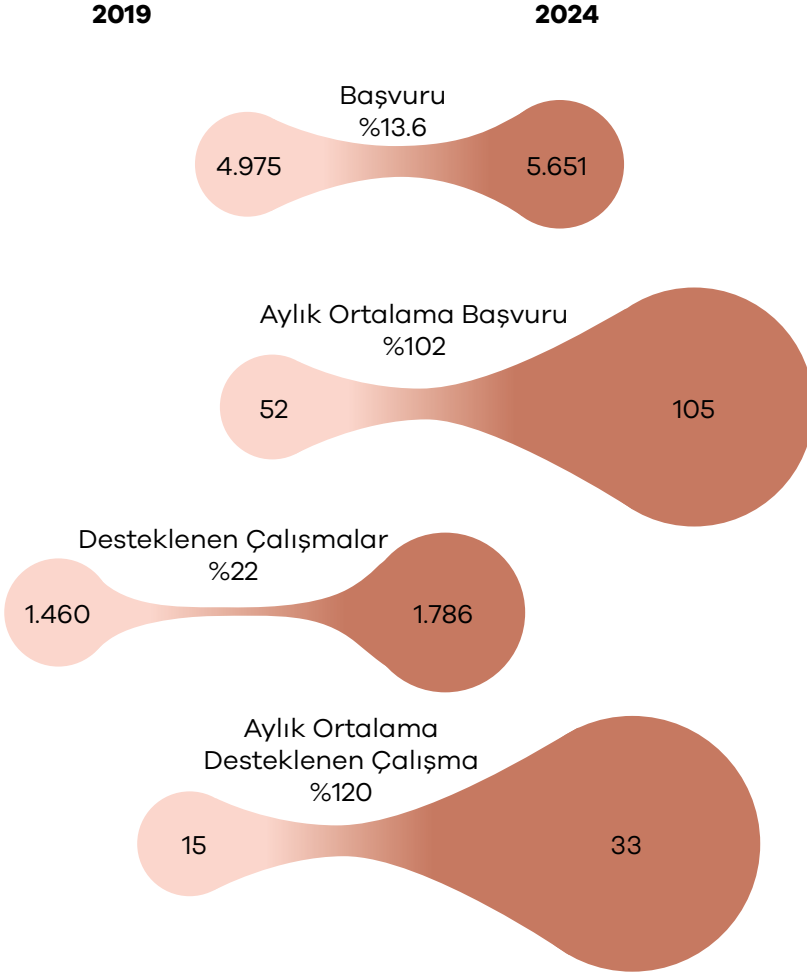
Tam tersine, bu sıkıntıların büyüklüğü ve kurumların zamanında harekete geçememesi, onları daha kararlı, daha hızlı ve daha etkili olmaya itti. Değişime katkı sunabilecekleri her yerde adım atmaya devam ettiler.

Çalışma sayısı zirveyi görüyor

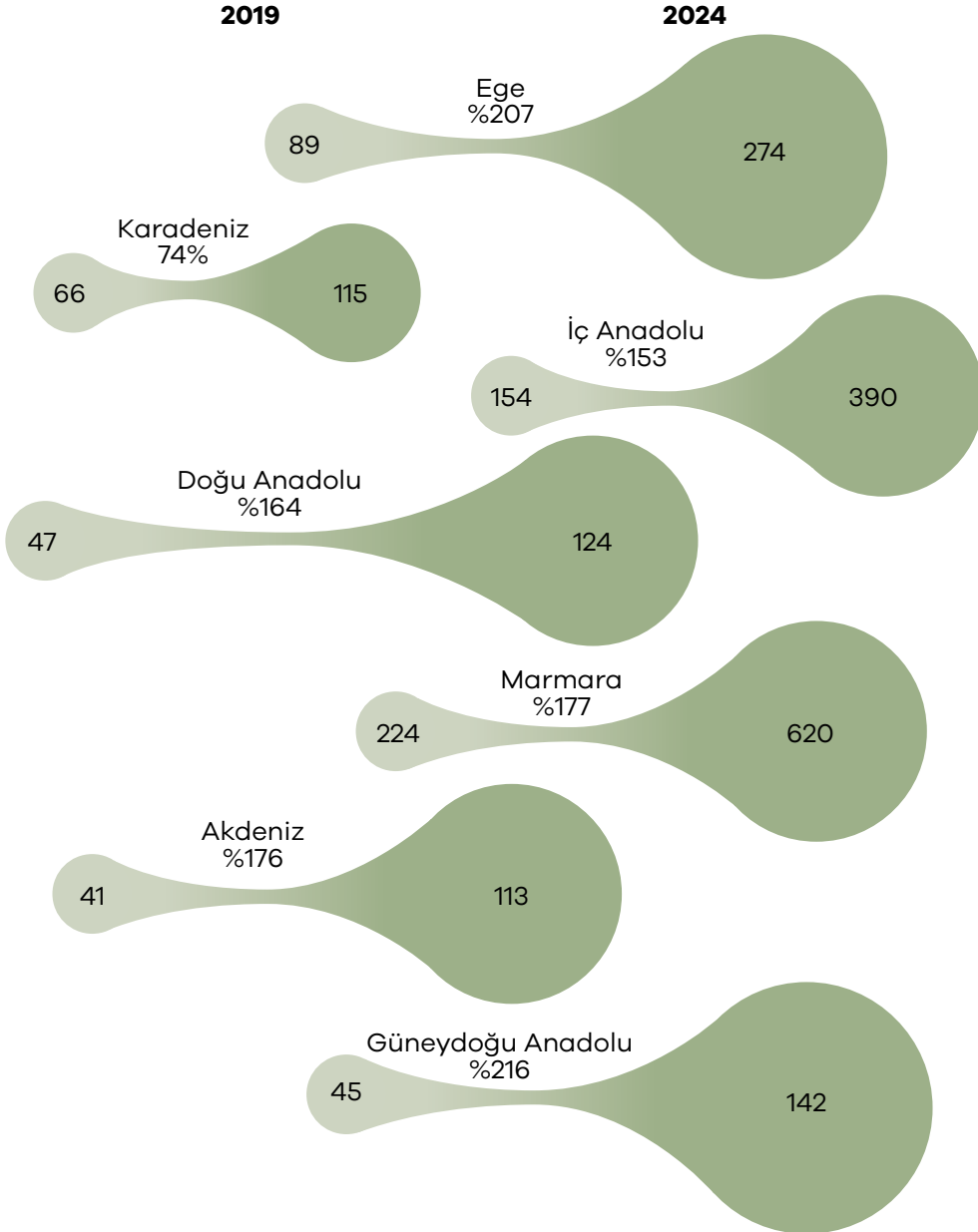
Sivil Düşünenler 2020–2024 döneminde, önceki tüm Sivil Düşün yıllarının toplamından daha fazla hak odaklı çalışma gerçekleştirdi. Bu görülmemiş hareketlilik, hem başvuru sayısındaki artışta hem de hayata geçirilen çalışma sayısındaki keskin yükselişte açıkça görülüyor.

2012–2019 dönemini kapsayan 96 ay ile 2020–2024 dönemini kapsayan 54 ay karşılaştırıldığında, aylık ortalama **başvuru sayısı** 52’den 105’e çıkararak **yüzde 102 arttı**. Aylık ortalama **alışma sayısı** ise 15’den 33’e yükselerek **yüzde 120 artış** gösterdi.

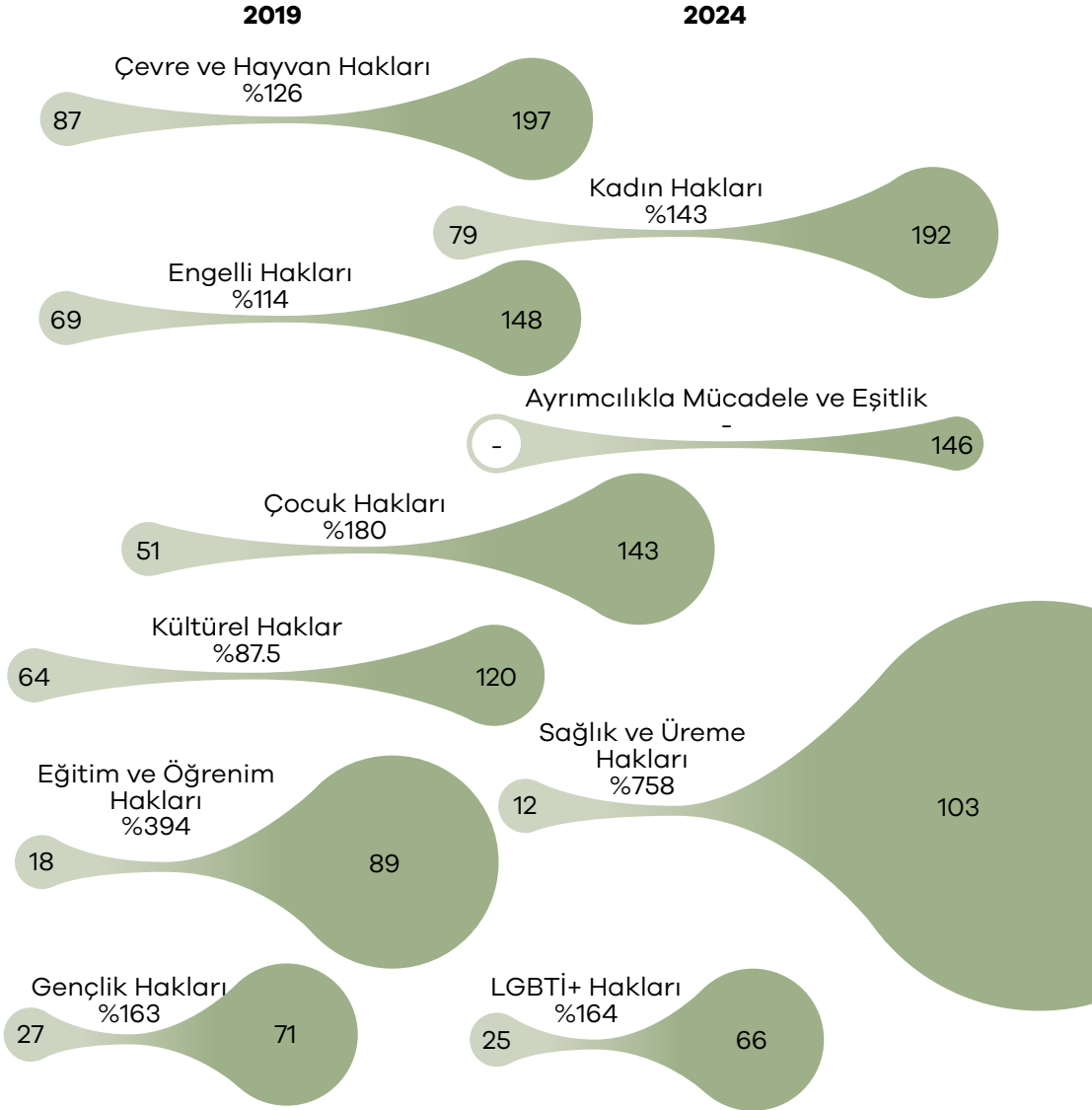
adımlar her bölgede hızlanıyor

Bölgesel hareketlilik, 2014–2019 dönemine kıyasla belirgin bir artış gösterdi. En büyük yükseliş Güneydoğu'da yüzde 216, Akdeniz'de yüzde 176, Ege'de yüzde 207 ve Marmara'da yüzde 177 oranında gerçekleşti.

hakların etkisi katlanıyor

Sivil Düşünenlerin çalışmalarının ulaştığı olağanüstü etkiyi en iyi gösteren boyutlardan biri de hak alanlarının çeşitliliği. **En çarpıcı artış sağlık ve üreme haklarında yaşandı: Yüzde 758.** Eğitim ve öğrenim hakları alanında ise **yüzde 394'lük** bir yükseliş kaydedildi. Diğer hak alanlarında da dikkat çekici artışlar vardı: **Çocuk haklarında yüzde 180, LGBTİ+ haklarında yüzde 164, gençlik haklarında yüzde 163 ve çevre ile hayvan haklarında yüzde 126.**

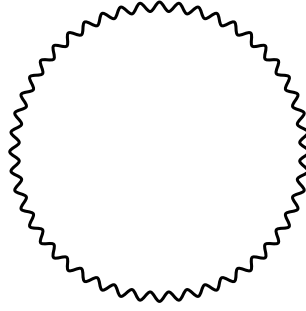

**yükselen
sivil dalgayı
keşfet**

Az Gören Ailelerini Güçlendirmeye Dönük Video Kütüphanesi
Engelsiz Yaşama Derneği

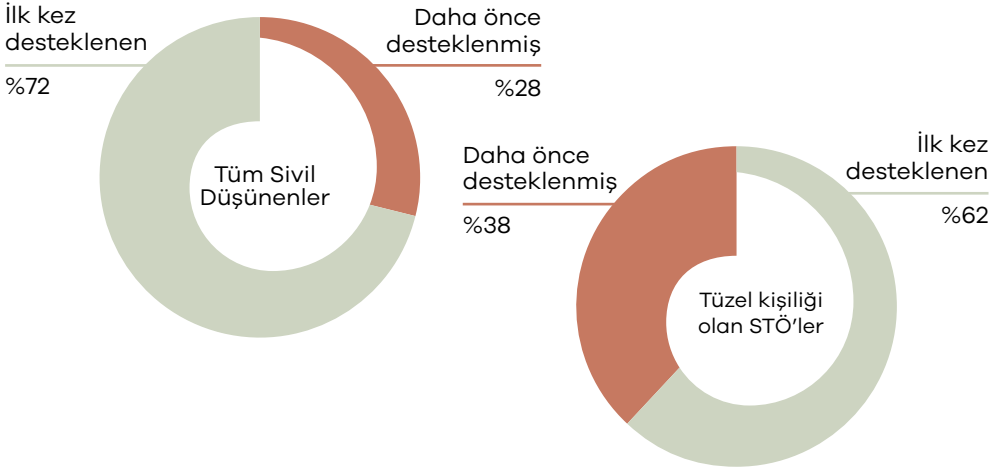

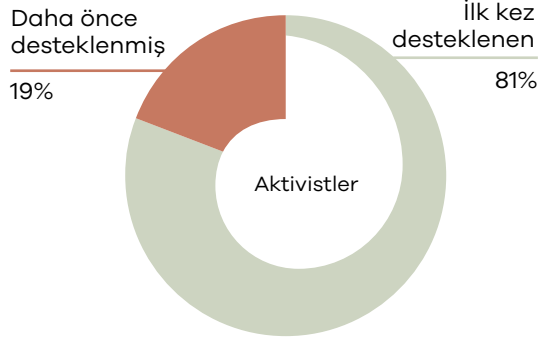
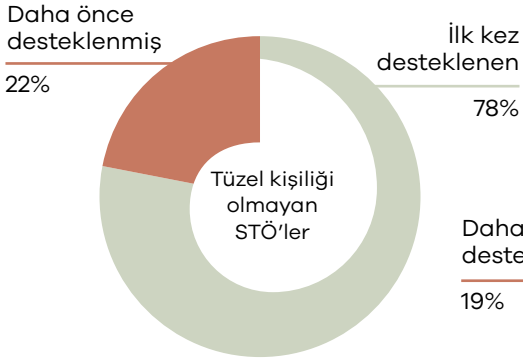
Tüm bu hareketlilik, vatandaşların irade göstergesi olmalarının yanında, sivil toplumda yaşanan dönüşüm için de ipuçları taşıyor. Yeni aktörlerin sahneye çıkmaya başladığını, tüzel kişiliği olmayan STÖ'lerin ve aktivizmin güç kazandığını ve küçük ölçekli, tabandan gelen yapılanmaların yükselişte olduğunu görüyoruz. Öte yandan, Sivil Düşünenlerin çalışmalarına yakından baktığımızda, ortak bir gündem etrafında bir araya geldikleri ortaya çıkıyor.

yeni sivil özneler doğuyor

Sivil Düşünenlerin yüzde 72'sini, şaşırtıcı biçimde, Sivil Düşün'den ilk kez destek alanlar oluşturuyor. Bu yeni gelenler, hak odaklı çalışmalara kendi ritimleri ve özgün enerjilerini katarak alanı şekillendiriyorlar.

Bu tablo her grupta kendini gösteriyor: İlk kez destek alanlar, tüzel kişiliği olan örgütlerin yüzde 62'sini, tüzel kişiliği olmayan örgütlerin yüzde 78'ini ve aktivistlerin yüzde 81'ini oluşturuyor. Ayrıca, öncelikli 10 hak alanında Sivil Düşün desteğiyle yürütülen tüm çalışmaların ortalama yüzde 54'ünü, **yeni gelenlerin** üstlendiği ortaya çıkıyor.

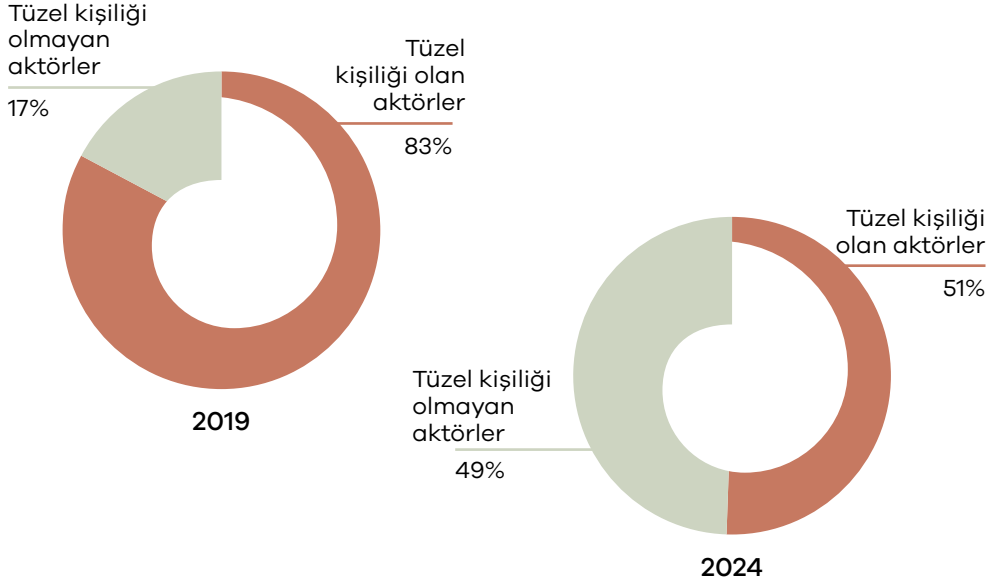

İlk Kez Desteklenenlerin Yürüttüğü Çalışmalar	% Pay
Kadın Hakları	%54,6
Çevre ve Hayvan Hakları	%54,1
Engelli Hakları	%52,0
Ayrımcılıkla Mücadele ve Eşitlik	%56,2
Çocuk Hakları	%54,5
Kültürel Haklar	%60,0
Eğitim ve Öğrenim Hakları	%65,2
Sağlık ve Üreme Hakları	%61,0
Gençlik Hakları	%54,9
LGBTİ+ Hakları	%54,5

bağımsızlar artıyor sivil alan biçimleniyor

Tüzel kişiliği olmayan aktörlerin sayısındaki artış dikkat çeken bir diğer eğilim. Aktivistler ile tüzel kişiliği olmayan ağlar, platformlar, inisiyatifler ve topluluklar, artık tüm Sivil Düşünenlerin neredeyse yarısını oluşturuyor. 2019'da tüm Sivil Düşünenlerin sadece yüzde 17'si aktivistler, kayıtlı olmayan ağlar, platformlar, inisiyatifler ve topluluklarken, bugün bu oran yüzde 49'a yükselmiş. Bu da Sivil Düşünenlerin dağılımını dengeleyen bir etken olmuş.

Öncelikli hak alanlarında yaşanan artışı ise büyük ölçüde tüzel kişiliği olmayan yapıların sürüklediği görülüyor. En çarpıcı örnekler gençlik, engelli ve LGBTİ+ hakları alanlarında. Gençlik hakları alanındaki çalışmaların yüzde 85,9'unu, engelli hakları alanındakilerin yüzde 76'sını ve LGBTİ+ haklarıyla ilgili çalışmaların yüzde 68,2'sini, onlar üstlendi. Bununla birlikte, Doğu, Güneydoğu ve Marmara bölgelerinde gerçekleşen çalışmaların yarısından fazlasını hayata geçiren, yine bu gruplar oldu.

İlk 10 Hak Alanı 2020 - 2024	Tüzel kişiliği olan STÖ %	Tüzel kişiliği olmayan STÖ %
Çevre ve Hayvan Hakları	38,1	61,9
Kadın Hakları	43,2	56,8
Ayrımcılıkla Mücadele ve Eşitlik	29,6	61,4
Engelli Hakları	24,0	76,0
Çocuk Hakları	49,0	51,0
Kültürel Haklar	53,3	46,7
Sağlık ve Üreme Hakları	49,5	50,5
Eğitim ve Öğrenim Hakları	39,3	60,7
Gençlik Hakları	14,1	85,9
LGBTİ+ Hakları	31,8	68,2

Bölge	Tüzel kişiliği olan STÖ %	Tüzel kişiliği olmayan STÖ %
Ege	53,7	46,3
Karadeniz	56,9	43,1
İç Anadolu	55,0	45,0
Doğu Anadolu	42,1	57,9
Marmara	47,3	52,7
Akdeniz	61,2	38,8
Güneydoğu Anadolu	46,6	53,4
Türkiye Dışı	0,0	100,0

kıvrak zekalar pratik çözümler: az kaynakla çok savunuculuk

Kaynakları sınırlı küçük ölçekli örgütler ve bağımsız aktivistler, çalışmaların genel tablosunda başrolü üstleniyor. Örgütlerin (tüzel kişiliği olan ya da olmayan) yüzde 77,2'si yıllık 250 bin TL veya daha düşük bütçeyle çalışıyor. Bu miktar, tek bir çalışanın brüt maaşını bile karşılamaya yetmiyor. Örgütlerin yüzde 68'i en fazla beş kişilik yönetim ekibiyle yol alıyor; yine yüzde 68'i 50 ya da daha az gönüllüyle faaliyet gösteriyor. Aktivistler ise herhangi bir kurumsal destek ya da personel olmadan mücadelelerini sürdürüyor.

STÖ'lerin yıllık bütçe aralığı	Tümü %	Tüzel kişiliği olan STÖ %	Tüzel kişiliği olmayan STÖ %
250.000 TL ve altı	77,2	73,3	95,7
250.001 – 500.000 TL	7,7	9,0	1,6
500.001 – 1.000.000 TL	5,4	6,1	2,2
1.000.001 – 2.000.000 TL	3,5	4,2	0
2.000.000 TL ve üzeri	6,2	7,4	0,5

STÖ'lerin çekirdek ekip ⁹ büyüklüğü	Tümü %	Tüzel kişiliği olan STÖ %	Tüzel kişiliği olmayan STÖ %
0	2,7	0	14,7
0–5	65,3	64,7	67,9
6–10	16,2	17,1	12,5
11–50	12,7	14,4	4,4
51 +	3,1	3,8	0,5

STÖ'lerin Gönüllü Sayısı	Tümü %	Tüzel kişiliği olan STÖ %	Tüzel kişiliği olmayan STÖ %
1 – 10	31,6	29,3	42,4
11 – 50	36,4	35,2	42,4
51 – 100	12,2	12,8	9,2
101 – 200	8,1	9,4	2,2
201 - 1.000	8,4	9,8	2,2
1.001 +	3,3	3,5	1,6

ortak değişim gündemine bak

Türkiye’deki yaşamın gerçeklerine kulak veren Sivil Düşünenler, sahada neler yaşandığını ve haklar talep edilirken en acil biçimde nelere ihtiyaç duyulduğunu ortaya koyuyor.

Sivil Düşünenlerin destekle yürüttüğü çalışmaların, tüm hak alanlarını kesen sekiz ortak tema etrafında toplandığı görülüyor. Bu temalar, değişime yönelik ortak bir gündemin varlığının kanıtı.

Özneleşmek ve Güçlenmek

Başkalarının da haklarını talep edebilmeleri ve yaşamlarını özgürce kurabilmeleri için onlara özgüven, bilgi, kaynak, destekleyici ortam sağlamak.

Adalet ve Hesap Verebilirliği Aramak

Yanlışları görünür kılmak, hesap sormak, hafızayı korumak; geçmişte yaşanan haksızlıkların unutulmamasını ve yeniden yaşanmamasını sağlamak.

Eğitimi Dönüştürmek

Bilgiyi güçlendiren, kişisel ve toplumsal gelişimi destekleyen ve ekonomik fırsatları artıran dönüştürücü eğitim imkanları yaratmak.

Katılımı Artırmak

İnsanları pasif birer izleyici olmaktan çıkarıp, haklarının aktif savunucusu haline getirecek sürekli ve anlamlı katılım yolları açmak.

İyi Olma Haline Güç Vermek

Herkesin sağlıklı, güvenli ve anlamlı bir yaşam sürdürebilmesi için bakım kültürü ile kabullenmeyi toplumda yaygınlaştırmak.

Kültürel Gelenekler ve Doğal Yaşam Alanlarını

Geleceğe Taşımak

Toplulukları sürece dahil ederek korunmayı ortak bir sorumluluk haline getirmek; yeri doldurulamayacak kültürel değerleri ve doğal yaşam alanlarını gelecek kuşaklara aktarmak.

Yasalar ve Hukuki Mekanizmaları Güçlendirmek

Hukuku insan onuruna dayandırarak, birlikte yaşamın güvencesini sağlamak; hakların talep edilmesi, korunması ve ihlallerin giderilmesini garanti altına almak.

Kapsayıcı Alanlar İnşa Etmek

Engelleri kaldırmak, ayrımcılıkla yüzleşmek, kurumları değişime zorlamak; kültürden ekonomiye, teknolojiden siyasete, eğitimden gündelik yaşama kadar her alanda kapsayıcılığı yeniden tasarlayan yeni alanlar kurmak.

gündeme duyarlı, hedefe kilitli adımlar

Sivil Düşünenler ortak gündemi hayata geçirirken kendilerini hedefe ulaştıracak taktikleri hayata geçirdi. Sivil Düşün'ün aynı katkısı ve uzman desteğiyle yalnızca altı ay içinde birçok faaliyet gerçekleştirdiler.

Toplamda 13 farklı türde çalışma yürütüldü. Pek çok Sivil Düşünen, tek bir çalışma içinde birden fazla faaliyeti bir araya getirerek etkiyi daha da güçlendirdi.

Eğitimler ve Atölyeler

Hedef kitleler, gönüllüler ve ekipler için bilgi aktarma ve deneyim paylaşma ortamları yarattılar.

Ağ Kurma ve İş Birliği

Konferanslara katıldılar, çalışma ziyaretleri yaptılar, ulusal ve uluslararası meslektaşlarıyla iş birliği kurdular.

Basılı ve Dijital Yayınlar

Adaletsizlikleri belgeleyen, hikayeler aktaran, rehberlik sağlayan rapor ve kılavuzlar yayımladılar.

Film ve Video

Belgeseller, kamu spotları, kısa videolar ürettiler; bunları, sosyal medya, televizyon, radyo ve etkinliklerde yayımladılar.

Araştırma ve Analiz

İhtiyaç analizleri, odak grup çalışmaları, anketler, derinlemesine görüşmeler yaptılar.

Dijital Etkileşim ve İletişim

Sosyal medya ve web siteleri üzerinden görünürlüklerini artırdılar.

Planlama ve Strateji Geliştirme

Yönetişim, savunuculuk, dijitalleşme gibi alanlarda strateji geliştirdiler.

Karar Vericiler ve Medya ile İletişim

Yerel/ulusal karar vericiler ve medya ile doğrudan temas kurdular.

Kampanyalar

Sosyal medya iletişimi, etkinlikler, uzman panelleri ve paydaş buluşmalarını birleştirdiler.

Dijitalleşme

Ağ kurma, eğitim, veri toplama, arşivleme için dijital platformlar kurdular; yayıncılık, muhasebe, proje yönetimi gibi alanlarda uygulamalar kullandılar.

Kamusal Etkinlikler

Festivaller, konserler, sergiler, sempozyumlar ve paneller düzenlediler.

Reklam

Çalışmalarını tanıtmak için dijital ve basılı reklamlar verdiler.

Markalaşma

Logo, broşür, afiş ve tanıtım materyalleri ürettiler.

özneleşme ve güçlenme için çalışmak

Sivil Düşünenler için haklara güç aktarmak, öncelikle kendilerini özneleştirme ve güçlendirmeye başlıyor.

Özneleşme, insanları kararların pasif alıcısı olmaktan çıkarır; kendi geleceklerini etkileyebilen, söz söyleme kapasitesini kullanan aktif hak sahiplerine dönüştürür.

Güçlenme ise yalnızca kaynak ya da teknik beceri edinmek değildir. Asıl olarak, hakların anlamlı bir şekilde kullanılabilmesi için özgüvenin, farkındalığın ve dayanışmanın gelişmesini ifade eder. Aşağıdaki örnekler, Sivil Düşünenlerin bu temeli nasıl güçlendirdiğini gösteriyor. Seslerini duyulur yaptılar. Eğitim, mentorluk ve bilgi paylaşımı yoluyla savunuculuk, örgütlenme, iletişim alanlarında pratik beceriler kazandılar ve kazandırdılar. Böylece bireylerin haklarını talep etmelerine katkı sunmanın ötesinde **kolektif kapasiteyi de güçlendirdiler**. Dayanışma ağlarını, siyasi, ekonomik ve toplumsal baskılar karşısında direnebilmeleri için beslediler.

Kuzey Ormanları ve Savunuculuk Eğitimi
Kuzey Ormanları Araştırma Derneği

Yalıtılmışlıktan Dayanışmaya: Bekar Annelerin Hakları için Örgütlenmek

Bir teknoloji uzmanı ve bekar anne olan **Serap Yelkenci**, toplumun bekar anneleri görmezden gelen ve ötekileştiren tavrını bizzat deneyimlemişti.

Geleneksel aile yapısını güçlendiren politikaların hakim olduğu bir ülkede, 3,5 milyon bekar anne tanınmıyor ve sesleri duyulmuyor, diye anlatıyor yaşadıklarını.

Bu sessizliği bozmakta kararlı olan Serap, **Bekar Anneler Topluluğu**nu kurdu. Sivil Düşün kuluçka desteği ise topluluğu güçlendirmek için kullanıldı.

Başlangıçta küçük bir dayanışma grubu olan bu oluşum, zamanla büyüyerek resmi bir dernek haline geldi. Topluluk birlikte hareket ederek damgalanmaya karşı çıkıyor, politika değişiklikleri için savunuculuk yapıyor ve annelik, bakım emeği ile toplumsal cinsiyet konularında kamuoyunun bakışını dönüştürüyor.

Topluluk Sahiplenirse: Ayrancı'da Kentsel Haklar Savunusu

Mimari dokusu ve canlı kültürel yaşamıyla bilinen Ankara'nın köklü semtlerinden *Ayrancı*'nin, tepeden inme bir kentsel dönüşüm tehdidiyle karşı karşıya kaldığı kaydediliyordu.

Mahalle sakinleri, **Ayrancı Semti Kent Kültürü ve Dayanışma Derneği** çatısı altında birleşerek semtlerinin ruhunu korumak için harekete geçti.

Sivil Düşün desteğiyle; barınma, ulaşım ve kültürel mirasın korunması gibi konularda farkındalık yaratmak ve mahalleliyi harekete geçirmek için kent çapında bir kampanya başlattılar. Daha sonra kurulan *Kent Hakları Okulu*, yurttaş eğitimi, taban örgütlenmesi ve mahalle dayanışması için kalıcı bir buluşma alanı haline geldi.

Bu çabalar, Ayrancı halkında, mahallelerinin geleceğine yönelik güçlü bir sahiplenme duygusu yarattı.

Engelsiz Kardeşler: Sporla Aidiyet İnşa Etmek

Eski öğretmenler **Alper Tanyeli** ve **Muhammet Yaşar Güneş** ile öğrencileri **Yunus Kahraman**, Erzurum'da görme engelli gençler için **Engelsiz Kardeşler** ismiyle bir spor girişimi başlattı. İlk amaçları basitti: Spor aracılığıyla bağ kurmak ve dayanışmayı güçlendirmek.

Sivil Düşün desteğiyle girişim hızla büyüdü. 10 ilçeye yayılarak spor yapma imkanı olmayan onlarca görme engelli çocuk ve gence ulaşıldı. Bu süreçte yalnızca spor değil; hak, özgüven ve fırsat da sundular.

Bugün 70'ten fazla sporcu ve 20 gönüllüden oluşan topluluk, hem spor yapıyor hem de beceriler geliştiriyor, bağımsızlaşıyor ve güçlü bir aidiyet duygusunu yaygınlaştırıyor.

Sansüre Karşı Ses: Özgür Sanat ve Kültür için Adımlar

Sansürün arttığı bir dönemde, sanatçı ve **Kadın Sanat Kooperatifi** kurucularından **Beyzanur İyitütüncü**, direnişi sanatsal bir yankıya dönüştürdü.

Sivil Düşün desteğiyle hazırladığı Sansür ve Otosansürün Kültürel Üretime Etkileri adlı üç bölümlük podcast serisinde farklı disiplinlerden Kürt sanatçılarıyla buluştu.

SUSMA24 Platformu iş birliğiyle Spotify'da yayımlanan seri, Müze Gazhane'deki halka açık bir panelle tamamlandı.

Bu etkinlik, hikayelerin paylaşılması, stratejilerin aktarılması ve baskılara rağmen üretimin sürdürülmesi için keşfe alan açtı. Proje, sanatsal özneyi güçlendirdi ve Türkiye'de kültürel özgürlük üzerine daha geniş bir tartışmanın canlanmasını teşvik etti.

Umut Yeniden Afet Sonrası Gençler Söz Alıyor

6 Şubat Depremleri, Hatay'daki gençlerin güvenlik, istikrar ve gelecek duygusunu derinden sarstı. **Ali İsmail Korkmaz Vakfı**, geçici barınma alanlarında yaşayan gençlerin yaşadığı ağır psikolojik etkileri yakından gözlemledi.

Sivil Düşün desteğiyle, 42 gençle birlikte çalışarak onların yasını anlatıya dönüştürmelerine yardımcı oldular. Gençler; hikaye anlatıcılığı, **Gençler Ne Der** podcasti ve fotoğrafçılık yoluyla kendilerini ifade ettiler.

Buradaki güçlenme, yalnızca yaratıcılıkla değil; gençlerin yeniden ses bulmaları ve yıkımın ortasında bile geleceği şekillendirme iradesini fark etmeleriyle ilgiliydi.

Orman Savunucuları Yerel Becerilerle Kolektif Hareket

Kuzey Ormanları, Türkiye'nin en değerli ekolojik hazinelerinden biri ve ciddi tehdit altında olduğu kaydediliyor.

Kuzey Ormanları Araştırma Derneği (KOA) çatısı altındaki şehir plancıları ve akademisyenlerden oluşan ekip, yalnızca araştırma yapmakla kalmayıp örgütlenmeye de odaklandı.

Sivil Düşün desteğiyle 13 ildeki köylerde 250 kişiye eğitim verdiler. Katılımcılar, savunuculuk araçları ve ekolojik bilgiyle donatıldı. Bu kişiler, zararlı projelere karşı yürütülen izleme ve hukuki direniş çalışmalarında öncü oldu.

Bugüne dek 2 binden fazla kişi; ormansızlaşmayı durdurmak, su kaynaklarını korumak ve korunan alanları savunmak amacıyla eylemlere katıldı.

KOA'nın deneyimi, yerel bilgi ile taban örgütlenmesinin güçlü bir çevre savunuculuğuna dönüşebileceğinin somut örneği oldu.

katılımı artırmak

Sivil Düşünenler için katılım, yalnızca sürece dahil olmayı değil, dönüştürücü bir yolculuğu ifade ediyor. Hedefleri, yurttaşları pasif karar alıcılar olmaktan çıkarıp, kendi haklarını talep edebilen aktif özneler haline getirmek.

Aşağıdaki örnekler, aktörlerin nasıl kalıcı ve anlamlı katılım alanları açtığını gösteriyor.

Ulusal ve yerel seçimlerin öne çıktığı dönemlerde kimileri gençlerin siyasi partilerde, parlamentoda ve yerel yönetimlerde daha güçlü temsil edilmesi için çalıştı. Kimileri seçmenlere parti programlarını değerlendirmeleri için araçlar sundu, hak temelli politikalar için partiler üstü savunuculuk yürüttü. Bazıları yurttaşların seçimleri izleme ve sonuçların güvenilirliğini koruma kapasitesini artırdı.

Sivil Düşünenler, seçim dönemlerinin ötesinde de kanıta dayalı kamu politikalarının şekillenmesine katkı sundu. Kendi istişare süreçlerini başlattılar, katılımcı politika yapımına örnek oldular ve ortak mekan tasarımı ya da tasarım odaklı düşünme gibi yeni karar alma yöntemlerini hayata geçirdiler.

YER YÜZÜ SINEMASI

SCENE

GÜN SONU

TAKE

1

Veryüzü Sineması
Roof Coliving

FOR: coliving & atolye01

ht Int Ext Mos
Sync

Online Kampanyadan Sandığa Arayüz Kampanyası

Üniversite öğrencileri **Nevzat Taşçı, Serra Semiz** ve **Emir Yıldırım, Arayüz Kampanyası**nı başlattıklarında hedefleri, gençleri yalnızca seçmen olarak değil; aday ve aktif parti üyeleri olarak da siyasete hazırlamaktı. 2023 Genel ve 2024 Yerel Seçimleri yaklaşırken Sivil Düşün desteğiyle TikTok, Instagram, LinkedIn ve X üzerinden gençlik meselelerine dikkat çeken, değişim talep eden dinamik bir dijital kampanya yürüttüler. İçerikleri 1,4 milyon kişiye ulaştı; bu kitlenin yüzde 70'i, 18–30 yaş aralığındaydı.

Arayüz yalnızca online etkileşimle yetinmedi. Ekip Türkiye'yi dolaşarak genç lider adaylarını belirledi, etkinlik ve buluşmalar düzenleyerek 600 genci deneyimli siyasi aktörlerle bir araya getirdi. Toplamda 500 genç, aday adayı olarak ekipten eğitim aldı. Bunlardan 111'i adaylık başvurusu yaptı, büyük siyasi partiler 54'ünü aday gösterdi. Seçim sonunda ise sekizi milletvekili olarak seçildi.

Gençleri öne çıkmaya teşvik eden Arayüz, dijital heyecanı somut siyasi katılıma dönüştürdü ve genç seslerin yönetime katılabileceği yeni yollar açtı.

Gençlik ve İklim Adaleti Sosyal İklim Liderliği Tabandan İnşa Ediyor

İzmir’de genç aktivistler tarafından kurulan **Sosyal İklim Derneği**, iklim adaleti ile demokratik katılımın kesiştiği noktada çalışmalar yürütüyor. Mesajları net: İklim krizi yalnızca çevresel değil, aynı zamanda toplumsal ve siyasal bir krizdir ve en çok da zarara herkesten daha çok açık olanları yani dezavantajlı denilen grupları etkiler.

Hikaye anlatımı, akran eğitimi, oyunlaştırılmış atölyeler ve fikir kampları gibi yaratıcı yöntemlerle gençler, kadınlar ve çocukların kamuya açık tartışmalar ile politika süreçlerine katılma becerilerini böylece de özgüvenlerini geliştirdiler. Bu sayede Türkiye’nin dört bir yanındaki gençler, yerelde iklimle ilgili karar alma süreçlerine katılmayı öğrendi ve öğrenmeye devam ediyor; hem yerel hem de ulusal düzeyde sistem değişikliği talep edebiliyorlar.

Sivil Düşün destekli *Sosyal Çocuk Liderler Akademisi* ise bu katılımı bir adım daha ileriye taşıyor. 10–14 yaş arası çocukların, gezegenin kalıcılığını ilgilendiren kalkınma konularında söz sahibi olmalarını ve Dernek bünyesinde bağımsız bir çocuk karar organı kurmalarını destekliyor. Bu çocuklar artık Sosyal İklim’in sürdürülebilirlik ve çocuk hakları çalışmalarına yön veriyor; bu da sivil toplumdaki anlamlı genç katılımının güçlü bir örneğini oluşturuyor.

Demokrasiyi Sandık Sandık Savunmak Oy ve Ötesi

2013 Gezi Parkı protestolarının ardından yalnızca sekiz gönüllüyle yola çıkan **Oy ve Ötesi**, Türkiye'nin en büyük tabanlı seçim izleme hareketine dönüştü. Topluluk bugüne kadar, 210 binden fazla gönüllüyü sandık başına gitmeye, seçimleri izlemeye ve şeffaflığı güvence altına almaya teşvik etti.

Geliştirdikleri özel T3 platformu ve T3TG mobil uygulaması, gönüllülerin gözlemlerini doğrulanmış, gerçek zamanlı verilere dönüştürüyor. Bu da seçmene sandık sonuçlarına güvenmesi yolunda araç oluyor. Oy ve Ötesi, Türkiye'de ilk kitlesel yurttaş odaklı seçim gözlem girişimini başlatan yapı olarak biliniyor; özellikle de demokratik kurumlara duyulan güvenin azaldığı bir dönemde.

Sivil Düşün desteğiyle, Oy ve Ötesi kapsamlı bir dijital dönüşüm sürecinden geçti: Altyapılarını modernize etti, gönüllü katılımını artırdı, online eğitimler geliştirdi ve stratejik iletişimlerini güçlendirdiler.

Ne yaparlarsa yapsınlar amaçları ilk günkü kadar net: Önümüzdeki yıllarda daha fazla yurttaşın demokrasiyi doğrudan savunabileceği güçlü bir zemin yaratmak.

Politikada Roman Sesleri Alternatif Bir Strateji

Türkiye Hükümeti, 2022–2025 dönemi için Ulusal Roman Strateji Belgesini güncelleyeceğini açıkladığında, bir grup Roman aktivist sürece kendi seslerini katmak üzere harekete geçti. **Eşit Haklar için İzleme Derneği**nin kolaylaştırıcılığında, 11 farklı kuruluştan 118 Roman aktivist bir araya geldi. Önce mevcut stratejiyi değerlendirdiler, ardından uzmanlarla görüşerek kendi alternatif belgelerini hazırladılar: **Eşitlik için Eylem Planı**.

Plan, sağlık, eğitim, barınma ve ayrımcılıkla mücadele alanlarındaki kritik eksikliklere odaklandı. Tamamlandıktan sonra doğrudan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına sunuldu. Tüm öneriler kabul edilmese de, rol model programı gibi bazı maddeler nihai strateji belgesine girdi.

En önemlisi, bu süreç Roman toplulukları için bir dönüm noktası oldu. Artık yalnızca politikalar karşısında tepki veren değil, onları aktif biçimde şekillendiren bir aktör haline geldiler. Bugün bu koalisyon, hükümet politikalarını izlemeye ve tam kapsayıcılık için baskı yapmaya devam ediyor; böylece katılımcı yurttaşlık ve hak odaklı politika yapımı için yeni bir standart oluşturuluyor.

KODA

Deprem Bölgesinde Eğitim Politikalarını Yerelden Şekillendirmek

2023 depremleri, kırsaldaki eğitim sisteminin kırılgan taraflarını tüm çıplaklığıyla ortaya koydu. 4 bin 500’den fazla köyde binlerce çocuk, afet sonrası eğitim hakkından mahrum kaldı. **Köy Okulları Değişim Ağı (KODA)** ise sadece iyileşme sürecine destek olmakla kalmadı; uzun vadeli ve sürdürülebilir bir dönüşüm başlatma kararlılığıyla sahaya indi.

Sivil Düşün desteğiyle düzenlenen çok taraflı bir çalıştay, kırsaldaki öğretmenler, sivil toplum temsilcileri ve kamudaki karar vericileri ilk kez aynı masada buluşturdu. Birçok öğretmen, eğitim politikalarını doğrudan etkileme fırsatını bu çalıştayda yakaladı; depremle altüst olan sınıflardaki deneyimlerini birebir aktardı. Karar vericiler ise afet bölgelerinin eğitim gerçekleriyle doğrudan temas kurma şansı buldu.

Bu buluşma, kırsal eğitim altyapısı ile afetlere hazırlık kapasitesinin güçlendirilmesini hedefleyen, kapsayıcı ve kanıta dayalı bir iyileştirme sürecine zemin hazırladı.

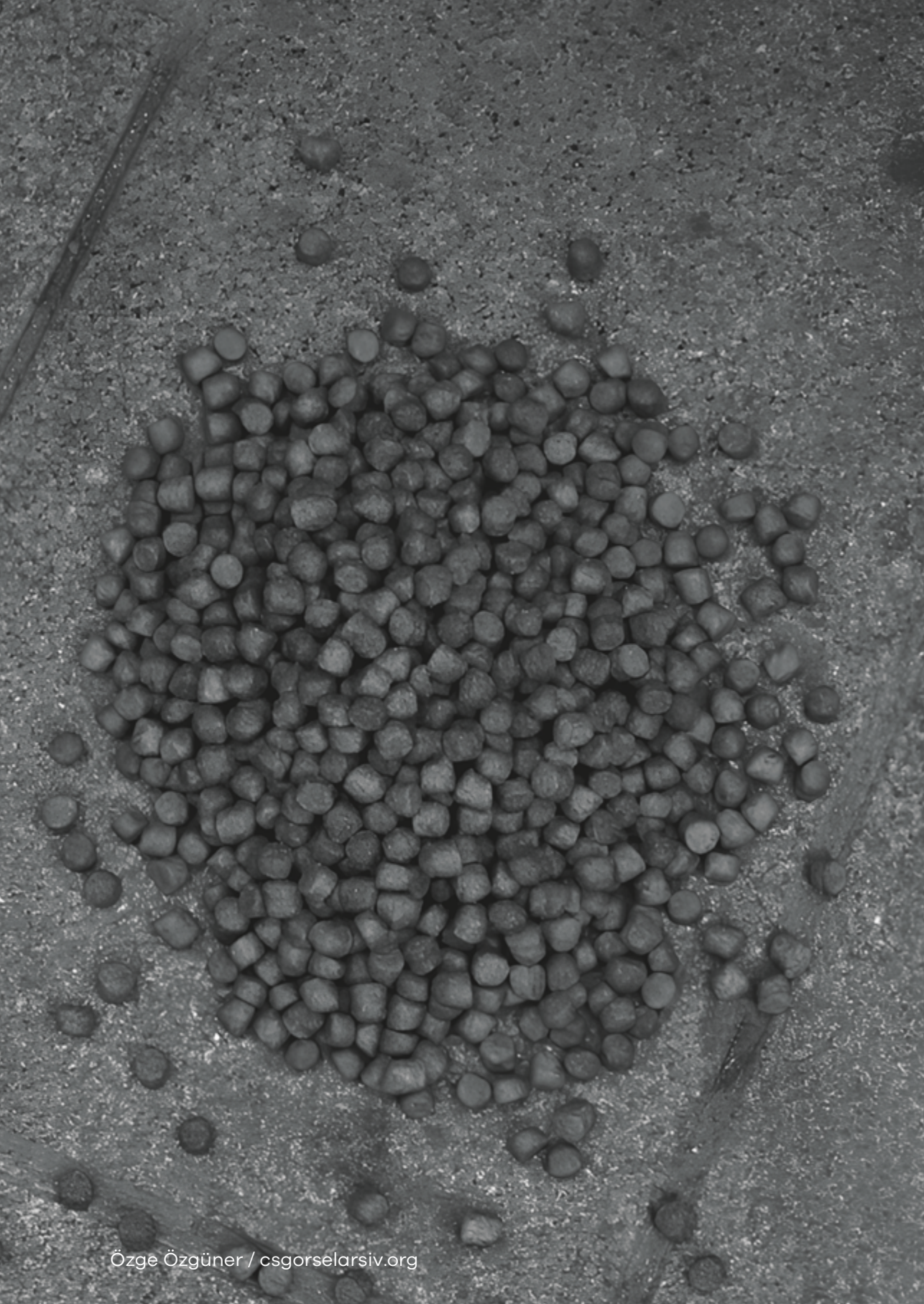

Kentleri Sakinleri Tasarlıyor Roof Coliving'in Katılımcı Şehirler Programı

Gençler yaşadıkları şehirlerin nasıl inşa edildiğinde söz sahibi olsaydı ne olurdu? sorusu, *Katılımcı Şehirler Programı*nın çıkış noktasını oluşturuyor. Kentsel tasarımcı ve endüstri mühendisi olan **Emre Güzel**'in Ankara'da kurduğu **Roof Coliving** yürütücülüğündeki bu Program gençleri, kentsel tasarımın merkezine yerleştirerek belediyelerle iş birliği içinde insan odaklı, kalıcı kamusal alanlar yaratmayı hedefliyor.

Gençler bu süreçte sadece fikir vermekle kalmıyor; alanların tasarımına ve inşasına doğrudan katılıyorlar. Topluluk bahçelerinden mobil sahnelerle uzanan projelerle, atıl kent alanlarını canlı ve işlevsel mekanlara dönüştürüyorlar. Bu süreç onlara hak odaklı kent planlaması, çevresel tasarım ve toplumsal liderlik gibi alanlarda da deneyim kazandırıyor.

Maltepe'de başlayan pilot uygulama, kısa sürede 27 belediyeye yayıldı ve binlerce genci uygulamalı, iş birliğine dayalı şehir inşası sürecine dahil etti. Roof Coliving, gençlerin yerel yönetime katılımını artırarak aidiyet, yaratıcılık ve kapsayıcı kalkınmayı teşvik eden güçlü bir model sunuyor.

BİR KİŞİ
DAHA
eksilmeyeceğiz

yasalar ve hukuki mekanizmaları güçlendirmek

Sivil Düşünenler, birlikte yaşamın temellerini sağlamlaştırmayı; hukuku, hakların talep edilmesi, korunması, hayata geçirilmesi için araç haline getirmeyi amaçladı. İyi yasaları savundular, yetersiz kalanlara itiraz ettiler ve hak odaklı yeni düzenlemeler için mücadele ettiler. Mevzuat ve uygulamadaki boşlukları görünür kıldılar, yaşanmış deneyimleri reform önerilerine dönüştürdüler, hukuk okuryazarlığını yaygınlaştırdılar.

Yasa değişiklikleri için karar vericilere baskı yapan kapsamlı kampanyalar yürüttüler. Stratejileri arasında koalisyonlar kurmak, politika önerileri ve dilekçeler hazırlamak, doğrudan yetkililerle temas etmek, sosyal medya üzerinden görünürlüğü artırmak, yanlış bilgilere karşı koymak ve kamuoyunda farkındalık yaratmak vardı.

Bazı Sivil Düşünenler ise kanıta dayalı politika üretimini ilerletti; yeni medya platformları kurarak karar vericiler, gazeteciler, akademisyenler, sivil toplum ve geniş kamuoyu için sürekli ve güvenilir bilgi kaynakları haline geldiler.

Hayvan Haklarını Yeniden Tanımlamak Yaşam için Yasa İnisiyatifi

Türkiye, 2003'te *Evcil Hayvanların Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesini* imzaladı, 2004'te ise *Hayvanları Koruma Kanunu* yürürlüğe koydu. Bu adımlar bazı hukuki güvenceleri sağlasa da, uygulamadaki eksikler ve yasal tanınırlığa dair boşlukların varlığını sürdürüyordu.

2021'de, 80 sivil toplum örgütünün oluşturduğu bir koalisyon, **Yaşam için Yasa İnisiyatifi** ile kapsamlı bir yasal dönüşüme dair harekete geçti.

En temel talepleri, hayvanların duyarlı canlılar, doğuştan haklara sahip bireyler olarak tanınmasıydı. Hayvanların mülkiyet değil, hak öznesi olması gerektiğini savundular. Bu değişim, hem koruma mekanizmalarının güçlenmesi hem de adaletin sağlanması açısından kritik öneme sahipti. Sivil Düşün desteğiyle Koalisyon, hayvana şiddetin suç kapsamına alınması, sahipli-sahipsiz ayrımı yapılmadan eşit koruma sağlanması ve hapis cezasını da içeren ağır yaptırımlar getirilmesi için stratejik savunuculuk yürüttü.

Kampanyalarla kamuoyunu bilgilendirdiler, yanlış bilgileri çürüttüler ve vatandaş baskısını görünür yaparak doğrudan Meclis üzerinde etkili oldular. Bu sayede, evcil hayvan satış yerleri ve üretim çiftliklerine yönelik denetimler arttı, düzenlemeler sıkılaştı. Koalisyon, bugün de daha güçlü koruma hükümleri için mücadelesini sürdürüyor.

Bakım Veren Kadınların Haklarını Güvenceye Almak Sosyal Güvence Mücadelesi

Türkiye’de ağır engelli aile bireylerine evde bakım sağlayanların yüzde 91’ini kadınlar oluşturuyor. Hayati olan ama karşılığı ödenmeyen bu emek, sosyal güvenlik sistemi dışında bırakılıyor. İş sağlığı ve güvenliği uzmanı **Şenay Keçeci, Engelli Anneleri ve Gönüllüleri Derneği (EAGD)** öncülüğünde, bu kadınların sosyal güvenceye ve emeklilik hakkına kavuşması için çok katmanlı bir savunuculuk kampanyası başlattı.

Sivil Düşün desteğiyle yürütülen kampanya ile on binlerce imza toplandı, farklı siyasi partilerden milletvekilleriyle görüşüldü ve *5510 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun* değiştirilmesine yönelik, kanıta dayalı ayrıntılı politika önerileri hazırlandı.

Henüz yasal değişiklik tamamlanmamış olsa da kampanya, Meclis tartışmalarına yön verdi ve siyasi partilerin seçim programlarını etkiledi. Böylece, bakım veren kadınların hakları yasal gündeme taşındı; uzun süredir görmezden gelinen bir toplumsal grubun görünürlüğü ve yapısal olarak tanınması için önemli bir adım atıldı.

Kenevir ve Sağlık Hakkı Bilime Dayalı Savunuculuk

Türkiye’de kenevir, tıbbi amaçlarla bile kullanılsa, hala sosyal ve yasal açıdan ağır bir etiketlemeye maruz kalıyor. Bu algıyı değiştirmek isteyen **Kenevir Yasa Reformu Derneği (KEYAR)**, tartışmayı bilimsel veriler ve insan hakları temeliyle yürütmeyi seçti.

Sivil Düşün desteğiyle KEYAR, kenevirin tıbbi kullanımına dair saygın uluslararası yayınları Türkçe’ye çevirdi ve bastı. Epilepsi, Alzheimer, Parkinson gibi nörolojik hastalıklarda kenevirin nasıl yardımcı olabileceğini anlatan, kolay anlaşılır bilgi kitapçıkları hazırladı. Bu yayınları dijital kampanyalar, halka açık etkinlikler ve karar alıcılara doğrudan bilgilendirme çalışmaları izledi.

Mart 2023’te tıbbi kenevirle ilgili yasa taslağı gündeme geldiğinde KEYAR, araştırmaları, ağırları ve politika önerileriyle sürece güçlü katkı sundu. Çalışmaları sayesinde hastalar, hekimler ve milletvekilleri, damgalayıcı olmayan, güvenilir, bilimsel bilgiye ulaştı. Bu da hasta odaklı bir tıbbi kenevir yasasının önünü açtı.

Yasa, Temmuz 2025’te Meclisten geçti.

Eşit Ücret, Eşit Onur

Çağrı Merkezi

Çalışanlarının

Örgütlenmesi

Uzaktan çalışan bir müşteri temsilcisi olan **Ersin Tevfik Şenyıldız**, sistemin sorunlarını yakından biliyordu: güvencesiz sözleşmeler, düşük ücretler ve hukuki başvuru yollarının olmayışı.

Sivil Düşün desteğiyle 20 meslektaşıyla birlikte mevcut düzene karşı cesur bir kampanya başlattı. İş hukuku üzerine atölyeler düzenlediler, bilgilendirici bir kitapçık hazırladılar ve *Eşit İşe Eşit Ücret* sloganıyla sosyal medyada ses getiren bir kampanya yürüttüler. Savunuculuk faaliyetleri arasında gazetelere yazılar göndermek, milletvekillerine politika notları iletmek ve dijital ekonomide çalışanlar için daha güçlü işçi hakları talep etmek yer aldı.

Yaptıkları araştırmalar, bu sorunun sadece Türkiye'ye özgü olmadığını, küresel ölçekte görmezden gelinen bir meseleye dönüştüğünü ortaya koydu. Şimdi, uzaktan ve güvencesiz çalışanların haklarını savunacak uluslararası bir ağ kurmaya hazırlanıyorlar. Bu çalışmalar, Türkiye'deki dijital iş gücünü koruyacak yeni bir yasal çerçevenin temellerini atıyor.

Veriyi Yönetime Taşımak Rapor Bülteni ve Kanıta Dayalı Politika

Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının eski politika danışmanı Ömer Burak Tek, karar vericilerin dağınık ve filtrelenmemiş bilgilerle baş etmekte zorlandığını fark ettiğinde bir çözüm geliştirdi.

2021’de, **Rapor Bülteni** ismiyle araştırmaları anlaşılır ve uygulanabilir bilgiye dönüştüren düzenli e-posta bülteni hayata geçti.

Sivil toplum raporları, uluslararası kuruluşlar, akademik kurumlar, kamu otoriteleri ve düşünce kuruluşlarından derlenen güvenilir bilgileri harmanlayan Rapor Bülteni, karar alıcıların kaynağı belirsiz bilgi yerine kanıtlarla hareket etmesini sağlıyor.

Bugün 7 binin üzerinde abonesi var; çoğu kamu kurumlarında görevli. Bülten, bakanlıklar ve kamu ajanslarında kanıta dayalı politika üretimini destekliyor. Herhangi bir gündem dayatmıyor; bilgiyi zamanında, güvenilir ve kullanılabilir hale getirerek daha akıllı yasa yapımına zemin hazırlıyor.

Eşitsizliği Görünür Kılmak Kürt Çalışmaları Merkezi

Türkiye'nin ulusal kalkınma başarıları, özellikle Güneydoğu'da yaşanan derin bölgesel eşitsizlikleri çoğu zaman gölgede bıraktı. Kürt Çalışmaları Merkezi, 2022'de bu eşitsizlikleri verilerle görünür kılmak amacıyla *Eşitsizlik Bülteni*ni yayınlamaya başladı.

Substack üzerinden yayınlanan bülten, 12 sosyal ve ekonomik başlıkta ulusal göstergeleri analiz ederek yapısal ayrımcılığı ve bölgesel farkları kanıta dayalı bakışla ortaya koyuyor. Amacı karar vericileri, uzun süredir görmezden gelinen adaletsizliklerle yüzleşmeye ve daha adil politikalar geliştirmeye teşvik etmek.

Bülten, araştırmacılar, kamu görevlilerine, medyadan sivil aktörlere kadar geniş bir kesimden ilgi görüyor. Bir yayın olmanın ötesine geçerek savunuculuk, farkındalık ve hukuki denetim açısından da etkili bir araç haline geldiğini söylemek mümkün. Bu sayede sistemsel dönüşüm için zemin oluşuyor.

Geleceği İzlemek

Yapay Zeka, Demokrasi ve Kamusal Yarar

Yapay zekanın toplumsal etkisi hızla artarken, bu alanın etik ve hukuki denetimi büyük ölçüde eksik. Gazeteci ve Teyit'in kurucu ortaklarından **Gülin Çavuş**, 2024'te **Yapay Gündem** platformunu hayata geçirdi.

Platform, yapay zeka ile demokrasi ve haklar arasındaki kesişimi araştırmacı haberler, dosya konuları, köşe yazıları ve uzman görüşleriyle inceliyor. Amaç, teknoloji alanında şeffaflık, hesap verebilirlik ve adalet üzerine eleştirel bir tartışma zemini yaratmak.

Platform, yapay zekanın toplumsal etkilerini görünür kılarak ve hakları önceleyen bir yaklaşımı savunarak adil düzenlemelerin oluşmasına katkı sağlıyor. Teknoloji geliştiricilerin, karar vericilerin ve kurumların sorumluluk üstlenmesi teşvik ediliyor; yapay zeka alanındaki ilerlemelerin eşitlik, insan hakları ve kamusal yararlar ne kadar uyumlu olduğu sorgulanıyor.

adalet ve hesap verebilirliği aramak

Sivil Düşünenler, gizli kalmış adaletsizlikleri gün yüzüne çıkardı, hak ihlallerini belgeledi ve katlanması zor olan gerçekleri kamuoyunun gündemine taşıdı. Yanlışları örtmek yerine üzerine ışık tuttular, hesap sorulmasını talep ettiler.

Titiz delil toplama çalışmaları ve kapsamlı farkındalık kampanyalarıyla yurttaşları bilgilendirdiler, adalet ve telafi için kolektif baskı yarattılar. Hukuki sorumluluğun ötesine geçerek hafıza hakkını savundular: toplulukların geçmişte yaşanan zararları unutmamasına, bunların yeniden yaşanmaması için kendi tarihlerini sahiplenip anlatmalarına destek oldular. Böylece mağdurların tanınma ve onur taleplerinin karşılık bulmasını sağladılar.

Adaletsizliğin insani boyutunu görünür kılmak için filmler ve yeni teknolojilerden yararlandılar. Kurumlarla iş birliği geliştirdiler, diyalog ve eleştirel tartışma alanları açtılar, acil uyarılar yaparak yasaların daha sıkı uygulanmasını talep ettiler. Araştırmacı gazetecilik yürüttüler, hukuki yollara başvurdular; yurttaşlardan şirketler ve devlet kurumlarına kadar her düzeyde hesap verebilirlik istediler.

Dargeçit
Berke Baş, Enis Köstepen

Kayıpları Belgelemek Dargeçit ve Cezasızlığa Karşı Mücadele

1995'te Mardin'in Dargeçit ilçesinde sekiz kişinin zorla kaybedildiği kaydedildi. Aradan neredeyse 30 yıl geçmesine rağmen, aileler hala ne olduğunu öğrenmeye çalışıyor. Yönetmen **Enis Köstepen ve Hakikat Adalet Hafıza Merkezi**, kayıp yakınlarıyla birlikte bu adaletsizliği görünür kılmak için *Dargeçit* belgeselini hazırladı.

2024'te Sivil Düşün desteğiyle gösterime giren belgesel, Türkiye'nin 15 şehrinde ve beş farklı ülkede düzenlenen 48 etkinlikte gösterildi; 4 binden fazla kişiye ulaştı ve 43. İstanbul Film Festivalinde **En İyi Belgesel** ödülünü kazandı. Filmin gösterimleri, sivil toplum aktörlerini, avukatları, gazetecileri, öğrencileri, politika yapımcıları ve diplomatları bir araya getirerek, meselenin sadece hafıza değil, gecikmiş bir adalet meselesi olduğunu vurguladı.

Gösterimler sonrasında düzenlenen söyleşiler, toplumsal diyalogu güçlendirdi ve hesap verebilirlik çağrılarını artırdı. Üniversite kulüplerinden barolara, sanat mekanlarından hak örgütlerine kadar birçok farklı yerde yapılan gösterimler belgeselin erişimini genişletmeye devam ediyor. Almanya, Fransa ve Birleşik Krallık'ta yapılması planlanan etkinliklerle hem diaspora topluluklarına hem de uluslararası insan hakları ağlarına ulaşmak hedefleniyor.

Filmin internet sitesi, eğitim materyalleri ve Ne Yapabilirim? isimli interaktif araç, izleyicilere politika değişimi için atabilecekleri somut adımlar sunuyor. Dargeçit, bir belgeselden öte; hakikat, hafıza ve adalet için yürütülen bir kampanya niteliğinde.

Tehlikeyi Solumak Temiz Hava Hakkı için Mücadele

Özkan Ulucan, 6 Şubat Depremlerinin ardından Hatay'a gittiğinde, yalnızca yıkımı değil, toz bulutunun içindeki görünmez tehlikeyi de gördü. *Asbeste Dur De! Yaşamı Savun* Belgeseli, milyonlarca ton enkazdan kontrolsüz şekilde yayılan asbestin yarattığı büyüyen halk sağlığı krizini anlatıyor.

Sivil Düşün desteğiyle hazırlanan film, hayatta kalanların ve uzmanların acil önlem çağrılarını daha güçlü duyuruyor. Belgesel ile afet müdahale politikalarındaki eksikler ortaya konuyor; enkaz yönetimi, çevresel izleme ve halk sağlığının korunması için reform çağrısı yapılıyor. Bu da afet sonrası hesap verebilirliğe dair ülke çapındaki tartışmayı gündemde tutuyor.

Ölümcül Bir Sektörü Ortaya Çıkarmak Vakti Gelince ve Silikozisin Bedeli

Silis tozunun havayı doldurduğu Aydın'ın Çine ilçesinde, madenciler önlenabilir olmasına rağmen ölümcül seyreden silikozis hastalığı yüzünden hayatını kaybediyor. Yönetmen **Murat Yüksel**'in *Vakti Gelince* belgeseli, çok genç yaşta yaşamını yitiren üç maden işçisinin hikayesini anlatıyor ve bu sağlık krizini kamuoyunun gündemine taşıyor.

Uluslararası iş sağlığı ve güvenliği standartlarına rağmen, ilçedeki 25 madenin çoğunun neredeyse hiç denetlenmediği kaydediliyor. Bu durum, 6 binden fazla işçiyle birlikte tüm bir toplumun sağlığını tehdit ediyor. Sivil Düşün desteğiyle çekilen belgesel, iş yerlerindeki güvenlik açıklarını ve denetim sisteminin zayıflığını gözler önüne seriyor.

Ulusal ve uluslararası festivallerde gösterilen Vakti Gelince, yalnızca bir anma değil; aynı zamanda bir değişim çağrısı. Özel sektör ve kamu kurumları, hayatlara mal olan bu ihmali sona erdirmeye davet ediliyor.

Politikanın Reddettiği Hayatta da Yalnız Kalır Üreme Haklarındaki Boşluklar

Türkiye'nin *Nüfus Planlaması Kanunu* üreme sağlığını güvence altına alsa da, doğum oranlarının ve çocuk yaşta gebeliklerin en yüksek olduğu illerde bu haklara erişimin ciddi şekilde yetersiz olduğu belirtiliyor. Araştırmacı gazeteci Meltem Suat, bu ülke çapındaki ihmalin peşine düştü.

Sivil Düşün desteğiyle Harran, Akçakale ve Ceylanpınar'a odaklanan Meltem, hamileliklerin yüzde 15'inin 18 yaş altındaki kız çocuklarında gerçekleştiğini ortaya çıkardı. Sahadan topladığı veriler ve röportajlarla desteklenen bulgular, dijital bir dosyada toplandı; bu dosya basın haberlerinden podcast'lere, bültenlerden kamuya açık yayınlara kadar pek çok mecrada paylaşıldı.

Araştırma, Türkiye Büyük Millet Meclisine ulaştırıldı ve farklı siyasi partilerden milletvekillerine sunuldu. Kadınlar ve çocukların haklarının sistematik olarak ihlal edildiğini ortaya koyan bu çalışma, kamuoyunda tartışmayı yeniden alevlendirdi ve devlete yasal yükümlölüklerini yerine getirme çağrısını yineledi.

Onur ve Emsal Barışçıl Toplanma Hakkını Savunmak

ODTÜ rektörlüğü 2022 Onur Yürüyüşünü yasakladığında, yasağa karşı çıkan 37 öğrenci polis tarafından gözaltına alındı. Ancak geri adım atmadılar. **ODTÜ LGBTİ+ Dayanışması** yürüyüş yasağına karşı dava açtı. Ekip Sivil Düşün'den aldıkları destekle davayı kamuoyunda görünür yapmak için içerikler üretti, dijital kampanyalar yürüttü.

2023'te Ankara 8. İdare Mahkemesi, öğrenciler lehine karar vererek, güvenlik gerekçelerinin Anayasanın güvenceye aldığı barışçıl toplanma hakkının önüne geçemeyeceğini vurguladı. Emsal niteliğindeki bu karar, özellikle artan kısıtlamalarla karşı karşıya kalan LGBTİ+ toplulukları açısından Türkiye'de protesto hakkının hukuki zeminini güçlendirdi.

Bu dava, hukuki zaferlerin hala mümkün olduğunu ve hak savunuculuğunda ısrarcı olmanın hem yasal hem de toplumsal normları değiştirebileceğini hatırlatıyor.

Yastan Politikaya Daha Güvenli Yollar için Bir Kampanya

Yasemin Usta, kuzeni 2012’de trafik kurallarını ihlal eden bir sürücü tarafından öldürüldüğünde yalnızca kişisel bir trajedi yaşamamış, aynı zamanda milyonların adalet arayışıyla da yüzleşmişti. Bunun üzerine trafik mağduru ailelere destek olmak ve sistemde değişim sağlamak fikriyle **Trafikte Haklarım Derneğini** kurdu.

Yasemin, İçişleri Bakanlığının desteğiyle #TrafikKazalarınaDurDe kampanyasını başlattı. Sivil Düşün kampanyanın sosyal medya reklamları için destek verdi. Sekiz kamu spotuyla neredeyse sadece sosyal medyada 2 milyon kişiye ulaştı. Bu farkındalık çalışması, trafik güvenliğini ulusal gündeme taşıdı; hem denetim eksiklerini hem de kültürel dönüşüm ihtiyacını ortaya koydu.

2021’de derneğin önerdiği sekiz madde, cumhurbaşkanlığı kararı ile 2021-2030 Karayolu Trafik Güvenliği Strateji Belgesi kapsamında hazırlanan 2024-2027 eylem planına eklendi. Bu, yaşanmış bir acının ve toplumsal baskının nasıl yasa yapım sürecine dönüşebileceğinin çarpıcı bir örneği oldu.

Her Pin Önemli Kamusal Alanda Hesap Verebilirliği Sağlamak

İç mimarlık öğrencileri **Melike Yüksel** ve **Büşra Altıntepe**, erişilebilirliğin bir ayrıcalık değil, bir hak olduğuna inanıyordu. Sivil Düşün desteğiyle, kullanıcıların kamusal alanları ne kadar erişilebilir oldukları üzerinden değerlendirebildiği *PinGOin* adlı etkileşimli platformu geliştirdiler.

Platform; engelli erişimi, çocuk dostu düzenlemeler ve çevresel standartlar gibi kriterlere göre mekanların puanlanmasını sağlıyor. Aslında PinGOin bir değerlendirme aracı olmanın ötesinde, dijital bir hesap sorma mekanizması. Kullanıcı katkıları, erişilebilirlik konusunda kolektif bir harita oluşturuyor, işletmeleri iyileştirmeye teşvik ediyor ve böylece şehir sakinlerinin daha iyisini talep etmesine imkan tanıyor.

Platform büyüdükçe etkisi de artıyor; gündelik gözlemleri toplumsal baskıya dönüştürerek şehirleri adım adım daha kapsayıcı hale getiriyor.

iyi olma haline güç vermek

Sivil Düşünenler iyi oluşu, bütüncül bir bakışla ve temel bir insan hakkı olarak ele aldı. Etiketlenmeyi ortadan kaldırmak, ihmalin sistematik haline karşı durmakla ilgilendiler. Hedefleri, herkesin onuruyla, özgürce ve eşit imkanlar içinde sağlıklı, güvenli, anlamlı bir yaşam süreceği destekleyici ortamlar yaratmaktı. Bu hedefle ortaya koydukları tüm işler, otomatik biçimde bakım ve kabullenme kültürünü de yaygınlaştırmış oldu.

Sivil Düşünenlerin bu alandaki çalışmaları, sağlık ve sosyal destek hizmetlerinin güçlendirilmesinden temel ilaç ve tedaviye erişime, ruh sağlığıyla ilgili tabuların sorgulanmasından marjinalleştirilmiş gruplara yönelik önyargıların kırılmasına, geniş bir yelpazeye yayılıyor.

Kimi acil sağlık ihtiyaçlarını karşılamak için yenilikçi teknolojiler geliştirdi; kimi ise sanatı hem iyileştirici hem de dönüştürücü bir araç olarak kullandı Tiyatro, kolektif iyileşmenin bir yolu olurken, sinema farkındalık yaratmanın, riskleri görünür kılmanın ve anlayışı güçlendirmenin vesilesi haline geldi. Pek çok Sivil Düşünen, sağlık ve bakım hakkı ihlal edildiğinde telafi için savunuculuk yaptı. Bazıları ise farklı disiplin ve sektörleri buluşturan yeni işbirliği modellerinin öncülüğünü üstlendi.

Domates Biber Depresyon
Aybüke Avcı

Açık Kaynaktan Açık Dayanışmaya Salgına 3 Boyutlu Destek

COVID-19 dünyayı kasıp kavururken, teknoloji girişimcileri **Ramazan Subaşı** ve **İlker Vardarlı** en kötü senaryoyu beklemek yerine harekete geçtiler. Türkiye'nin maker (üretici) topluluğunu örgütleyerek yaklaşmakta olan kişisel koruyucu ekipman (PPE) krizine karşı devletten yardım beklemeden kendi bağımsız çözümlerini geliştirdiler. Açık kaynaklı 3D yazıcı veri tabanını açmalarından yalnızca 24 saat sonra binlerce gönüllü sisteme kaydoldu.

3 Boyutlu Destek Hareketi, 81 ilin tamamında 3 bin 500 gönüllüyü ve yaklaşık 5 bin yazıcıyı organize etti. Sivil Düşün desteğiyle, yüz siperliklerinden entübasyon kutularına kadar 2 milyondan fazla koruyucu ekipman üretildi ve sahadaki sağlık çalışanlarına ulaştırıldı. Hızlı refleks, açık işbirliği ve güçlü dayanışma sayesinde bu hareket, hayat kurtaranların korunmasına doğrudan katkı sağladı.

Acı-Tatlı Gerçekler

Kırsalda

Depresyonun

Sessizliğini

Bozmak

Yönetmen **Aybüke Avcı**, *Domates Biber Depresyon* isimli belgeselinde kamerasını kırsaldaki ruh sağlığına çevirdi. Adana'nın Gökkuyu Köyünde geçen film, Aybüke'nin amcası Mehmet, yengesi Naziye ve ailelerinin hem fiziksel hem de duygusal açıdan yıpratıcı biber hasadı sürecini takip ediyor.

Ancak bu emeğin altında sessiz bir salgın var: Depresyon, kaygı ve yalnızlık... Köy halkının yarısından fazlasını etkileyen, fakat neredeyse hiç konuşulmayan bu sorun, Aybüke'nin kişisel anlatımıyla görünür oluyor. Film, kırsal toplulukların yaşadığı ruh sağlığı mücadelesine bir pencere açıyor, etiketlenmeye karşı duruyor ve izleyicilerin bu hikayede kendilerini bulmalarına imkan veriyor.

Erkekliği Yeniden Düşünmek Kekre ve Trans Hayatların Duygusal Gerçeği

*Erkek olmak klişelerin ötesinde ne anlama gelir? Yönetmen ve trans aktivist **Umut Derin Eroğlan**, *Kekre* isimli belgeselinde bu sorunun peşine düşüyor. Film, öteki olarak görülen yedi kişinin hikayesini anlatarak erkeklik deneyiminin tek bir kalıba sığamayacağını gösteriyor. Katı toplumsal cinsiyet normlarını sorgulayan Kekre, yeni anlayışların önünü açıyor.*

Erkeklik rozetlerini koparıp atıyorum ve özgürlüğü buluyorum, diyor Umut.

Türkçe’de *ekşi* tadı tanımlamak için kullanılan Kekre; aynı zamanda erkek kelimesinin tersten okunuşu. Belgesel de ismi gibi erkekliği sabit bir kimlik değil, yaşanıp sorgulandıkça yeniden tasarlanan bir gerçeklik olarak ters yüz ediyor. Filmin ortak yapımcılığını Umut ile birlikte **Aslıhan Örün** üstleniyor. 19 ulusal ve uluslararası festivalde gösterilen Kekre, LGBTİ+’lar için görünürlük, iyileşme ve dayanışma fırsatı sunmaya devam ediyor. Özellikle de zorlu koşullarda var olmaya çalışanlar için.

Sağlık Haktır Ulusal Politikayı Değiştiren HPV Aşısı Kampanyası

Avukat **Müjde Tozbey** öncülüğünde, **Önce Çocuklar ve Kadınlar Derneği**nin başlattığı ve Sivil Düşün'ün desteklediği kampanya, HPV aşısının Türkiye'nin ulusal aşı programına dahil edilmesini hedefliyordu. Rahim ağzı kanseriyle mücadelenin toplumsal cinsiyet adaleti ve halk sağlığı meselesi olarak ele alındığı bu kampanya, güçlü bir toplumsal hareketin fitilini ateşledi.

Kampanya, **#HPVAşısıÜcretsizOlsun** etiketiyle yürütüldü; hukuki girişimleri, medya savunuculuğunu ve taban örgütlenmesini bir araya getirdi. 20 köy ve 15 üniversitede gençlere yönelik eğitimler düzenlendi; 300'ün üzerinde bireysel başvuru yapıldı ve 20'den fazla dava açıldı.

2025 yılında, Sağlık Bakanı ulusal televizyonda HPV aşısının 15 yaş üstü herkese ücretsiz olacağını açıkladı. Bu, hem koruyucu sağlık hizmetleri hem de kadın hakları açısından büyük bir kazanım oldu.

Hayatta Kalmak için Tiyatro

Kadınlar Sanatla İyileşip Harekete Geçiyor

Tiyatro Nienor ve **Açık Depo Gönüllüleri Derneğinin** kurucusu, oyuncu **Ebru Atilla**, depremde yalnızca birkaç gün sonra Hatay'a gitti. Yanında yardım malzemelerinin yanı sıra dayanışma ruhu da götürdü. Gördüğü tablo, yalnızca maddi desteğın değıl, ruhsal olarak iyileşmenin ve hikayeleri paylaşmanın da hayati olduğunu gösteriyordu.

Ebru ilk 40 gün içinde, üç köyde kadınları bir araya getirerek kendi oyunlarını yazıp sahnelemelerini sağladı; hem de kendi kelimeleriyle, kendi koşullarında. Başlangıçta duygusal bir ifade biçimi olan bu süreç, kısa sürede bir örgütlenme alanına dönüştü. Kadınlar, çocuk tiyatroları, hak atölyeleri ve barınma, sağlık, eğitim gibi konularda yerel kampanyalar başlattı. Sanat, hayatta kalmanın yolu oldu; hayatta kalmak, bir güce dönüştü.

Sağlık Elinizde HERA Kriz Anında Bakım Veriyor

Acil tıp doktoru ve **Medikal Arama Kurtarma Derneği (MEDAK)** kurucusu **Aral Sürmeli**, afet bölgelerinde ve mülteci kamplarında kadınlar ile çocukların sağlık hizmetine erişimde yaşadığı zorluklara bizzat tanık oldu. Bu soruna çözüm olarak, kullanıcıların sağlık bilgilerine doğrudan ulaşmasını sağlayan çok dilli, açık kaynaklı mobil sağlık uygulaması *HERA*'yı geliştirdi.

HERA; doğum öncesi bakım, çocukluk dönemi aşıları ve daha birçok konuda kişiselleştirilebilen, herkesin kolayca ulaşabileceği içerikler sunuyor. Görsel araçlar, gerçek zamanlı çeviri ve WhatsApp sohbet robotu gibi özellikleriyle okuryazarlık ve dil engellerini aşmayı hedefliyor.

Sivil Düşün desteğiyle yürütülen çok dilli tanıtım kampanyası 1,8 milyondan fazla kişiye ulaştı. Kullanıcı geri bildirimleri sayesinde uygulama, yerinden edilmiş gruplar için daha da uygun hale getirildi. Bugüne kadar çoğu depremden etkilenen bölgelerde yaşayan 250 binden fazla kişi *HERA*'yı kullandı. *HERA*, zayıf sağlık sistemleri ile temel sağlık hizmetleri arasında köprü kurarak sağlık hakkını onurlu ve yenilikçi bir yaklaşımla ulaşılabilir kılıyor.

kapsayıcı alanlar inşa etmek

Sivil Düşünenler kapsayıcılığı hayata geçirmek için de yola çıktı. Engelleri kaldırmak, ayrımcılıkla yüzleşmek, kurumları değişime zorlamak ve katılımın güçlenebileceği yeni alanlar yaratmak yolunda çalıştılar. Kültürden ekonomiye, teknolojiden siyasete, eğitimden gündelik hayata kadar birçok alanda yalnızca erişimi mümkün kılmakla kalmadılar; aynı zamanda kapsayıcılığın gerçek hayatta nasıl karşılık bulabileceğini yeniden düşünüp tasarladılar.

Kimileri dil, dijital okuryazarlık ya da toplumsal cinsiyet normları gibi görünmez engelleri ortadan kaldırmaya odaklandı. Kimileri, bu eşitsizlikleri kapatacak çözümler geliştirdi: beceri eğitimleri ve kaynaklar sundu, kalıp yargıları ve yapısal önyargıları sorguladı. Bazıları köklü sektörleri ve kurumları -*oyun, sinema, müzik ya da müzeleri*- daha çeşitli, erişilebilir ve temsil gücü yüksek olmaları için harekete geçirdi. Bazıları ise kendini ifade etmeye alan olan fiziksel ve sanatsal mekanlar kurdu. İlgilenen herkes için özgüvenlerini geliştirmeleri, dayanışmayı güçlendirmeleri ve diyalog ortamları oluşturmaları yolunda fırsatlar üretti.

Sağlık, Herkes için Salgına Yanıt Sürecinde Dilin Dahil Edilmesi

Van'dan halk sağlığı çalışanı ve aktivist **Abdülselem Salar Çakay**, COVID-19 salgını sırasında yaşadıklarını şöyle anlatıyor: *İnsanlar hastaneye başvuruyor ama ne hastalıklarını anlayabiliyor ne de kendilerini nasıl koruyacaklarını öğrenebiliyordu. Bu bir adaletsizlikti bana göre.*

Abdülselem'a bu durumun adaletsizlik olduğunu düşündüren, Van'da halkın yüzde 85'i Kürtçe konuşmasına rağmen, tüm resmi sağlık bilgilendirmelerinin yalnızca Türkçe hazırlanmış olmasıydı. Özellikle yaşlılar için bu, kamu sağlığı hizmetlerini fiilen ulaşılamaz kılıyordu.

Bu engeli ortadan kaldırmaya kararlı olan Abdülselem, Sivil Düşün desteğiyle arkadaşları ve gönüllüleri bir araya getirdi. Sağlık Bakanlığı, Dünya Sağlık Örgütü ve Türkiye Tabipler Birliğine ait önemli COVID-19 içerikleri Kürtçe'ye çevrildi; hastanelerde ekranlarda videolar yayınlandı, önleyici tedbirleri anlatan broşürler dağıtıldı. Kısa sürede kurumsal destek de geldi. *İl Sağlık Müdürlüğü*, Kürtçe kamu spotlarını billboardlarda ve yerel reklamlarda yayınladı. Hareket, çevre illere de yayıldı.

Bu çalışma bir çeviri hizmeti sunmanın çok ötesinde, hastaneleri ve sağlık altyapısını dil açısından kapsayıcı hale getirdi. Anlama ve anlaşılma hakkının, hem insan onurunun hem de sağlığın temel bir unsuru olduğunu hatırlattı.

Gündelik Hayatta Kadınlar için Dijital Güven Teknolojik Anneler

Kendi kendini yetiştirmiş teknoloji meraklıları **İpek Süer** ve **Derya Divrikli Gül**, dijital uçurumu kapatmak için *Teknolojik Anneler* isimli girişimi başlattı. Bir gönderiyle, bir atölyeyle ve iki anne olarak yola çıktılar.

Açtıkları blog sitesi, salgın sırasında bakım yükü taşıyan ve ekonomik zorluk yaşayan kadınlar için adeta bir can simidine dönüştü. Sivil Düşün desteğiyle dijital okuryazarlık, e-ticaret, sosyal medya pazarlaması ve online girişimcilik eğitimleri başlattılar.

Dijital dünyadan çekinen pek çok kadın, kendi işini kurmaya, web sitesi açmaya ve dijital ekonomide yer almaya başladı. Bugün Teknolojik Anneler, 70 binden fazla takipçiye sahip, canlı bir dayanışma ağı olarak kadınlara teknolojiye cesurca adım atma ilhamı veriyor.

Kızlar da Burada

Yaprak Avcı ile

Bağımsızlık için

Spor

Yaprak Avcı, kendine bir alan açmanın ne demek olduğunu erken yaşta öğrenenlerden. En büyük desteğini genç yaşlarda babasından gördü. Kendisi de eski bir sporcu olan babası, toplumsal beklentilere rağmen Yaprak'ı spora yönlendirdi.

Böylece Taekwondo ile tanışan Yaprak, hem şampiyon bir sporcu hem de hakem oldu. Kendi hikayesi ona daha büyük bir amaç verdi: Özellikle kendisi gibi geleneksel ailelerden gelen kız çocuklarının, sporun sunduğu özgüven, güç ve liderlik fırsatlarından yararlanmasını sağlamak.

Sivil Düşün desteğiyle toplumsal cinsiyete duyarlı ve kapsayıcı bir spor ortamı için savunuculuk yapıyor; kulüplerden bakanlıklara, federasyonlardan toplumsal cinsiyet uzmanlarına kadar birçok paydaşla çalışıyor. Muhafazakar topluluklardaki dini liderler ve ailelerle diyalog kurarak algıları değiştiriyor, yeni kapılar açıyor.

Mesajı net: Kızlar sporda yalnızca yer almakla kalmaz; orada gelişir, güçlenirler.

Korkusuzca Oyna

KuirGaming

Dijital Alanı

Sahipleniyor

Oyun dünyası eğlence kadar yaratıcılık ve bağ kurmanın da alanı olsa neler değişirdi? Birçok LGBTİ+, kadın ve non-binary için bu evren; nefret söylemi, taciz ve dışlanmayla dolu.

İşte **KuirGaming** bu noktada doğdu. Mersin’de online oyunlarda ayrımcılığa maruz kalan bir grup LGBTİ+ arkadaşın kurduğu bu topluluk, başlangıçta sadece bir dayanışma ağıydı. Zamanla vizyon büyüdü, oyun kültürünü dönüştürmeye başladı.

Sivil Düşün desteğiyle stratejik yapılarını güçlendirdiler, kapsayıcı karakter tasarımlarından tacize karşı önlemlere kadar pek çok konuda savunuculuk yürüttüler. Düzenledikleri atölye ve webinarlarla genç oyunculara dijital güvenlik, ruh sağlığı ve topluluk oluşturma konularında destek veriyorlar.

Bu mücadele yalnızca erişimle ilgili değil; onur, özgürlük ve dünyanın en etkili kültürel alanlarından birinde var olma hakkına da sahip çıkan bir duruşa sahip.

Avrupa
Birliği

SIVI

düşün

Kadının Sesi için Bir Sahne Gülten Taranç ve Kadın Yönetmenler Festivali

Genç bir kadın olarak sinema sektörüne adım atan İzmirli yönetmen **Gülten Taranç**, ardı ardına engellerle karşılaştı. O da kendi yolunu çizmeye karar verdi. Gülten'in bu yolculuğu zamanla başkaları için de kapılar açtı. Kendi yapım şirketini kuran Gülten, ilk uzun metraj filmi *Yağmurlarda Yıkansam*'ı kendi imkanlarıyla çekti ve kadın cinayetlerini konu alan bu filmle ödüller kazandı.

Bununla da yetinmedi ve **Kadın Yönetmenler Derneği**ni kurdu. Her yıl düzenlenen, dünyanın dört bir yanından kadın sinemacıların cesur ve özgün hikayelerine yer veren *Uluslararası Kadın Yönetmenler Festivali* işte böyle başladı.

Sivil Düşün desteğiyle büyüyen Festival, kadınların hikayelerinin sektörü dönüştürdüğü uluslararası bir platform haline geldi. Dernek ayrıca farkındalık çalışmaları yürütüyor, kadın yönetmenlerin fon kaynaklarına erişimini kolaylaştırıyor ve sektördeki rekabet güçlerini artırmaları için kapasite desteği sağlıyor.

Değişimin Sesini Yükseltmek Kreşendo ile Müziğin Alanı Genişliyor

Müzisyen, perküsyonist ve kültürel girişimci **Beril Sarıaltun** yalnızca müzik yapmayı değil, müziği demokratikleştirmeyi de dert edinerek **Kreşendo'yu** (eski adıyla *Beats by Girlz Türkiye*) kurdu. Berklee College of Music'te eğitim alan Sarıaltun, Türkiye'de müzikte toplumsal cinsiyet eşitliğini güçlendirmeyi ve kadın ile non-binary müzisyenler için üretim alanları yaratmayı hedefledi.

Kreşendo, temsil edilmeyen sanatçılara mentorluk, kariyer araçları ve kapsayıcı üretim alanları sunuyor; onların üretmesini, sahneye çıkmasını ve birbirleriyle bağ kurmasını sağlıyor. Sivil Düşün desteğiyle gerçekleşen *Bu Festival Bizim*; imza etkinlikleri, konserler, atölyeler, söyleşi ve stand-up gösterilerini bir araya getirerek ses yoluyla aidiyetin kutlandığı güçlü bir buluşma alanı sunuyor.

Deneyimlemeye imkan Vermek Bongo Art Müzeleri Herkese Açıyor

Mimar, tasarımcı ve müzecilik meraklısı **Çiğdem Aslantaş**, şu soruyu sorarak yola çıktı: *Müzeler, görme ve işitme engelli bireyler için nasıl duyuları harekete geçirici ve böylece daha ulaşılabilir hale gelebilir?*

Çiğdem **Bongo Art** topluluğu aracılığıyla tasarımcıları, arkeologları ve engelli hakkı savunucularını bir araya getirdi. Beraberce, tarihi eserlerin braille yazı ve sesli betimlemelerle desteklenmiş 3 boyutlu dokunsal replikalarını ürettiler.

Bu fikirlerini Sivil Düşün desteğiyle çeşitli bakanlıklara sundular. 2022'de *Anadolu Medeniyetleri Müzesi*nde Türkiye'nin ilk erişilebilir sergisini açtılar. Bu çalışma 2023'te, deprem bölgesini gezen bir mobil sergiye dönüştü. Bugün Bongo Art, Türkiye'deki 451 müzenin tamamında erişilebilirliğin kurumsallaşması için görüşmeler yürütüyor.

Kendi Liglerinde QLUB Sporda Güvenli Alan İnşa Ediyor

LGBTİ+'ların güvende hissetmediği bir dünyada spor yapmak bile radikal bir hareket gibi algılanabilir mi? Teknoloji alanında çalışan ve LGBTİ+ hakları aktivisti olan **Selin Yıldız** için her şey voleybola tutkusuyla başladı.

Selin'in kurduğu QLUB başlangıçta küçük bir oyun grubuydu, bugün 200'ün üzerinde üyesi ve iki düzenli spor dalıyla kuirler için güvenli, neşeli ve kapsayıcı bir topluluk alanı açıyor.

Selin'in vizyonu bugün tüm topluluğun paylaştığı bir manifestoya dönüştü: Güvenli alanlar kendiliğinden oluşmaz; toplulukla birlikte kurulur, korunur ve büyütölür.

Gerçek Hikayeler, Gerçek Alan Diyalog Projesi – İstanbul

Yazar-yönetmen **Burak Safa Çalış, Diyalog Projesi-İstanbul** ile tiyatroyu çok katmanlı bir deneyime dönüştürdü. Belgesel tiyatro, ses yerleştirmeleri, görsel sanatlar ve canlı müziği birleştirerek Kongo, İran ve Ukrayna'dan dört göçmen sanatçının Türkiye'deki yaşam öykülerini sahneye taşıdı.

Sivil Düşün desteğiyle 2023'te Pera Müzesinde prömiyer yapan Proje, eş zamanlı olarak Berlin ve Rotterdam'da online yayımlandı.

Göçmenlerin kendi sözleriyle, net ve içten bir şekilde ifade imkanı bulduğu bu performans; kimlik, göç ve sınırları aşan bağlara dair güçlü bir titreşim alanı yarattı.

İstanbul'daki gösterimlerin ardından çalışma Brüksel, Amsterdam ve Viyana'da da sahnelendi; Avrupa genelinde diyalog ve görünürlüğe alan açmaya devam etti.

Her Şey Yolunda
Muhammet Beyazdağ

eğitimi dönüştürmek

Eğitimi, dönüştürücü bilgiye, bireysel ve toplumsal gelişime, ekonomik fırsatlara ve toplumsal değışime açılan bir yol olarak görmek, birçok Sivil Düşünenin odağında yer aldı. Marjinalleşmiş toplulukların eğitime erişimini artırmak, her yaştan insanı belirsiz ve hızla değışen bir geleceğe hazırlamak, alternatif öğrenme yaklaşımlarını savunmak için çalıştılar.

Aynı zamanda kamu eğitim sistemindeki köklü eşitsizliklerle de yüzleştiler. Kaynak sıkıntısı yaşayan okullar, kız çocukları ve kırsalda yaşayan öğrenciler için fırsat eşitsizliklerinin yanı sıra farklı ihtiyaçlara yanıt vermeyen eski yöntemler gibi yapısal sorunlarla mücadele ettiler.

Kimileri yaratıcılık, eleştirel düşünme ve iş birliğini öne çıkaran yeni öğrenme modelleri geliştirdi; kimileri ise öğretmenleri dönüşümün ana aktörleri olarak güçlendirmeye odaklandı. Film, kırsal eğitimdeki kronik sorunlara dikkat çekmek için güçlü bir araç olarak kullanıldı. Neticede çalışmaların çoğu, kırsaldaki kadınlara öğrenme yoluyla ekonomik bağımsızlık kazandıracak fırsatlar sundu.

Değişen İklimde Yeşil Öğrenme Yeni Yaşam'ın STEAM Ekoloji Kampüsü

Eğitim başarısının düşük olduğu, iklim krizinin etkilerinin giderek hissedildiği Diyarbakır'da iş insanı **Ramazan Tunç** ve **Yeni Yaşam Derneği**, cesur bir adım attı: Çevre eğitimi, uygulamalı öğrenme ve toplumsal dayanıklılıkla buluşturmak.

Sivil Düşün desteğiyle hayata geçirilen açık hava *STEAM Ekoloji Kampüsü*, yurttaş bilimi temelli bir anlayışla tasarlandı. Çocuklar ve gençler; iklim, biyolojik çeşitlilik ve yerel ekosistemleri keşfederken kent bostanları, şifalı bitkiler ve ekolojik tarım üzerine deneyimsel atölyelere katıldı.

Kampüsün birincil ilkesi herkesin kapsandığından emin olmak. Tüm yönlendirme levhaları ile materyaller Türkçe, Kürtçe ve İngilizce olarak sunuluyor.

Bilimi gündelik yaşamla buluşturan bu yaklaşım, Yeni Yaşam Derneğinin yeni bir kuşağı, hem çevreyi koruyacak beceriler hem de geleceği hayal etme gücüyle donatmasını sağlıyor.

Değişime Liderlik Eden Öğretmenler Öğretmen Ağı

Öğretmenler, her eğitim sisteminin kalbi değil midir? Türkiye’de pek çok öğretmenin kendini yalnız, desteklenmemiş ve baskı altında hissettiği kaydediliyor. Eğitim Reformu Girişiminin araştırmalarına yanıt olarak kurulan **Öğretmen Ağı**, öğretmenleri anlamlı dönüşümün merkezine yerleştiriyor.

Gerçek değişimin, öğretmenlerle birlikte çalışarak mümkün olacağı inancıyla kurulan Ağ; beraberce üretmeyi ve mesleki dayanışmayı teşvik ediyor. Atölyeler, mentorluk programları ve topluluk temelli çalışmalar sayesinde öğretmenlerin yenilikçi yöntemler geliştirmesine, deneyimlerini paylaşmasına ve sorunlara birlikte çözüm bulmasına katkı sunuluyor.

Ağın Sivil Düşün desteğiyle 2022’de yürüttüğü kampanya, öğretmenlerin sesini ülke çapında duyurdu; sundukları çözümleri öne çıkararak meslektaşlar arasında moral ve dayanışma yarattı. Bugün 62 şehirde 1000’den fazla öğretmen Ağın parçası.

Bu içeriden başlatılan bir dönüşüm: Öğretmenlerin değişimin taşıyıcısı olduğu, daha kapsayıcı ve ihtiyaçlara duyarlı sınıfların inşa edildiği bir yolculuk.

Her Şey Yolunda Bir Kız Çocuğunun Eğitim Mücadelesi

Yönetmen **Muhammet Beyazdağ**'ın ödüllü belgeseli *Her Şey Yolunda*, Türkiye'nin Doğu'sunda uzak bir yayla köyünde yaşayan 12 yaşındaki Aleyna'nın sesine kulak veriyor. Aleyna'nın en büyük hayali, ilkokuldan sonra da okula devam edebilmek. Ancak köyde eğitim dördüncü sınıfta bitiyor ve Aleyna, ailesine yardım etmek için okuldan ayrılmak zorunda kalıyor.

Film, sadece Aleyna'nın hikayesini değil, benzer koşullardaki pek çok kırsal bölge çocuğunun ortak gerçeğini de ortaya koyuyor: Ücretli öğretmenler, derme çatma sınıflar, ortaokula erişimin olmaması...

Samimi bir dille eğitim, beslenme ve sağlık hizmetlerindeki sistemsel eşitsizlikleri görünür kılan Belgesel, hem acil hem adil çözümler için çağrıda bulunuyor.

Muhammet, Sivil Düşün destekli bu film aracılığıyla her çocuğun eğitime tam ve eşit erişim hakkını savundu. Belgesel, yayınlandığı günden bu yana onlarca ulusal ve uluslararası festivalde gösterildi, 10'un üzerinde büyük ödül kazandı ve kız çocuklarının öğrenme hakkına dikkat çeken güçlü bir savunuculuk aracı haline geldi.

Gelenekten Dönüşüme Uçsuz Bucaksız Düzlüklerde Bir Kadın Öğrenme Merkezi

Kadınların sosyal ve ekonomik geleceklerini belirleme imkanlarının kısıtlı olduğu Türkiye'nin Kuzeydoğusu'ndaki Bayburt'ta heyecan verici şeyler oldu. Kadınların öncülük ettiği bir girişim olan **Baksı Hüsame Köklü Kadın Eğitim Merkezi** dikkatleri üzerine çeken işler yaptı.

Bölgeyle güçlü aile bağları bulunan mimar Melkan Gürsel, otel yatırımcısı Rana Erkan Tabanca ve Müze kurucusu Oya Kocan, kadınların öğrenebileceği, üretebileceği ve gelişebileceği bir alan yaratmak için güçlerini birleştirdi.

Sivil Düşün desteği, merkezin açılış sürecinde görünürlüğün artmasına ve 2025'te hayata geçmesi planlanan 8 bin metrekarelik kampüsün inşası için ek kaynak sağlanmasına katkıda bulundu.

Merkezde dijital okuryazarlık, kooperatifçilik, tasarım, hijyen ve el sanatları gibi alanlarda eğitimler verilecek. Ayrıca atölyeler, kütüphane, çocuk bakım alanı ve misafirhane gibi imkanlar sunulacak.

Bu girişim, kadınların becerilerine, kendi hayatlarını belirleme güçlerine ve bölgenin geleceğine yapılmış güçlü bir yatırım niteliğinde.

kültürel gelenekler ve doğal yaşam alanlarını geleceğe taşımak

Sivil Düşünenler, yok olma tehlikesi altındaki kültürler ve doğal yaşam alanlarına dair farkındalık yaratmakla yetinmedi. Toplulukları doğrudan sürece katarak, mirasın korunmasını durağan bir görev gibi değil; dinamik, paylaşılmış bir sorumluluk olarak ele aldılar. Böylece yerine konulamaz değerlerin gelecek kuşaklara aktarılmasına güvence olan canlı bir süreç inşa ettiler.

Bu çabalar pek çok yaratıcı biçim aldı. Kaybolan zanaatları, tehdit altındaki ekosistemleri ve yok olmaya yüz tutmuş kültürleri görünür kılan fotoğraf sergileri ve belgesellerle kamuoyuna ulaştılar. Bu işlerle toplumsal hafızaya kayıt düşmenin ötesinde acil uyarı tabelaları açarak kolektif düşünmeyi tetiklediler.

Gelenekleri yaşatmak ve farklı toplumsal kesimleri birbirine bağlamak için sanat, performans ve teknolojiyi kullandılar. İnsanları şarkılar, tiyatro oyunları, sofralar aracılığıyla buluşturdular. Her biri hafızayı canlı tutan, gelenekleri yeniden hayata çağırان ve kuşaklar arası diyalğu güçlendiren deneyimler sundu. Dijital araçlar sayesinde dünyanın farklı bölgelerine dağılmış kültürel semboller topluluklarla yeniden buluşturuldu; insanlar doğal çevrelerinin korunmasına doğrudan katılmaya teşvik edildi.

Gomidas ve Stavridis Anısına
Anadolu Müzik Kùltürleri Derneği

Kalaycılığın Yankısı Diyarbakır'ın Son Ustaları

Yönetmen **Arzella Bektaş**, Diyarbakır'ın yok olmaya yüz tutmuş kalaycılık geleneğini kayıt altına almak için yola çıktı. Sivil Düşün desteğiyle hayata geçen fotoğraf sergisi ve kısa film, bu zanaata yeniden nefes oldu.

Arzella'nın ürettiği Belgesel, kentin tarihi çarşısında çalışan iki yaşını almış usta -*Xale Seyitxan ve Xale Miheme*- aracılığıyla Mezopotamya'ya özgü oyma ve çekiçleme tekniklerinin ustadan çırağa nasıl aktarıldığını gösteriyor.

Fotoğraf sessiz sinemadır, diyor Arzella. Her yüz bir hikaye taşır. Her çekiç darbesi, yitip gitmemesi gereken bir dünyanın yankısıdır.

Arzella'nın çabaları, ustaların hikayelerini yeniden canlandırarak, bu zanaata olan toplumsal ilgiyi tazeledi.

Ada K  kleri

Burgaz

Ormanlarında

Yurttaş Bilimi

Burgazada'nın son ormanlık alanları kentsel yayılma tehdidi altında. Adalılar, **Burgazada Orman G  n  ll  leri Platformunu** kurarak bu eşsiz ekosistemi korumak için harekete geçti.

Sivil Düşün desteğiyle yurttaş bilimi araçları kullanarak Ada'nın ilk biyolojik çeşitlilik envanterini oluşturdular.  alışmalar; atölyelere, yayınlara ve halkı harekete geçiren online bir portala dönüştü.

Burgazada'nın korulukları, bahçeleri ve  am ormanları harika manzaralar sunmanın ötesinde, geleneksel arazi kullanımı ve kültürel sürekliliğin canlı izlerini taşıyor.

Yeşilin Koruyucuları

İğneada'nın Kadim Ormanlarını Kurtarmak

Kadim Longoz İğneada, toprağa duyulan derin sevgiyle çekilmiş bir belgesel. Ödüllü yönetmen **Uğur Cuya** tarafından, **İğneada Çevre Platformu** iş birliği ve Sivil Düşün desteğiyle hayata geçirildi. Amaç, nükleer santral inşaatı tehdidi altındaki kadim subasar ormanlarını korumaktı.

Yalnızca üç bin kişinin yaşadığı bu küçük kıyı kasabası, dünyada kalan sekiz subasar ormandan birine ev sahipliği yapıyor. Bataklıklar, sazlıklar, kıyı kumulları ve çoğu başka yerde bulunmayan 3 bin 200'den fazla bitki türüyle dolu bu ekosistem, uluslararası sözleşmelerle koruma altında.

Ormanın çevresinde Bulgaristan, Romanya, Yunanistan, Yugoslavya ve Kafkasya'dan göç eden toplulukların torunları yaşıyor. Arıcılık, tarım, balıkçılık ve küçük ölçekli turizm ormanla uyum içinde varlıklarını sürdürüyorlar.

Cuya'nın filmi, bilimsel verilerle sözlü tarih anlatılarını harmanlayarak hem şiirsel bir ağıt hem de güçlü bir direniş çağrısı sunuyor.

Kimliğe Tutunmak Medya Üren'in Deprem Sonrası Tanıklığı

2023 Depremleri Pazarcık'ı vurduğunda, yıkım sadece binaları değil; hafızayı, kültürü ve aidiyeti de sarstı.

Birleşmiş Milletler mülteci kampında doğmuş bir sanatçı ve gazeteci olan Medya Üren kamerasını, kültürel olarak yerinden edilme yaşadığını söylediğı 12 Kürt-Alevi köyüne çevirdi. *Deprem ve Değişen Demografik Yapı* isimli belgeseli, yerinden edilmenin, travmanın ve yeniden inşanın hem yaşam alanlarını hem de kimlikleri nasıl dönüştürdüğünü anlatıyor.

Yerinden edilme yalnızca nerede yaşadığımızı değil, kim olduğumuzu da değiştirir, diyor Medya. Film, hem bir tanıklık hem de bir çağrı: Yeniden inşa çabaları, kimliğin, dilin, geleneğin aldığı yaraları onarabilir mi?

Kutsal Bir Sesi Yeniden Canlandırmak Yolcu Tiyatro'dan Gomidas

Ersin Umut Güler ve **Yolcu Tiyatro** ekibi, unutulmuş bir mirası yeniden görünür kılmak için yola çıktı. *Gomidas* oyunu, Ermeni rahip, besteci ve etnomüzikolog *Gomidas Vartabed*'in yaşamı ve eserlerini sahneye taşıdı; Türkiye'nin kolektif hafızasından silinmiş bir hikayeyi hatırlattı.

Oyun, Gomidas'ın bir dönem bulunduğu İstanbul'daki Vortvots Vorodman Kilisesinde sahnelendi. Performansa 40 kişilik Lusavorich Korosu eşlik etti. Seyirciye sesin, kültürün ve hatırlamanın güçlü bir beraberliği sunuldu.

Gomidas Sivil Düşün desteğiyle, Türkiye genelinde 39 gösterimde sekiz binden fazla kişiye ulaştı. Oyun; ödüller, diyaloglar ve iyileşme süreçleri yarattı, çok kültürlü mirasın üzerindeki sessizliği kaldırdı.

7 Fark, 7 Tat, 7 Türkü Hafıza ve Direniş Sofrası

Sanatçı ve aktivist **Esmâ Ertel**, farkların silinmediği, aksine benimsendiği bir Türkiye hayal etti. **Ertel Kültür İnisiyatifi** aracılığıyla Ermeni, Türkmen, Süryani, Yörük, Arap, Alevi ve Azerbaycanlı kadınlar yemek, türkü ve hikayeler etrafında buluştu.

Ortaya çıkan *7 Fark, 7 Tat, 7 Türkü Projesi*, atalardan miras bilgeliği yaşatan canlı bir arşiv niteliğinde.

Sivil Düşün desteğiyle bir belgesel çekildi, anlatı çemberleri düzenlendi, unutulmuş ninniler, ilahiler ve tarifler gün yüzüne çıkarıldı. Sofralarda toplumsal cinsiyet eşitliği, eğitime erişim, zorunlu göç ve dayanıklılık konuşuldu. Çalışma, kolektif bir hatırlama ve direnme eylemine dönüştü.

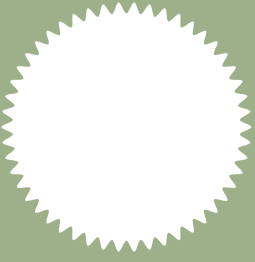
Mirasım Nerede Anadolu'dan Uzaklaştırılan Eserlerin Haritası

Arkeoloji öğrencisi **Çağrı Fidan**, çocukluk merakını bir harekete dönüştürdü: *Mirasım Nerede?*

Çağrı, Sivil Düşün desteğiyle yurt dışındaki Anadolu kökenli eserleri izleyen Türkiye'nin ilk açık kaynaklı dijital arşivini kurdu.

Şimdiye kadar 18 kurumdan yaklaşık 150 bin eser kataloglandı; hedef ise 100 müzeden 250 bin esere ulaşmak.

Bu çalışma, çalınmış hafızanın dijital dönüşü üzerinden araştırmacılara, yurttaşlara ve karar vericilere kaybolanı hatırlama ve sahiplenme fırsatı sunuyor.

**baktığımız
yönün hikayesi
sivil düşlerden
yenilenmeye**

Kafesin Sesi
Sena Gizem Demir

Sivil Düşünenler düşlerini eylemlere dönüştürerek sivil alanın yeniden canlanmasına öncülük etti. Onların hikayesi, sivil toplumun yenilenme ve canlanma öyküsü. İyi fikirlere sahip, yaratıcı ve becerikli insanlar ve örgütlerin, küçük adımlarla nasıl hem büyük hem derin dönüşümlerin kapısını açabileceğini gösteriyor. Yakından bakıldığında cesaret ve kararlılıkla atılmış tekil adımları görüyoruz; uzaklaşıp tekrar baktığımızda ise ülke çapında yeni girişimler ve cesur yaklaşımların denendiği bir zeminin ortaya çıkışına tanıklık ediyoruz.

Bu tablo daralan alan ve gerileme üzerine kurulu hakim anlatılara ters düşebilir. Ama Sivil Düşünenler bize hala haklardan kolayca vazgeçilmediğini, daha iyi bir gelecek umudundan kopulmadığını gösteriyor. Yoluna devam etme kararlılığı, alternatif yollar arama becerisi, gerektiğinde strateji değiştirme cesareti ve ezberlenmiş varsayımları sorgulama isteği aslında daralmaya karşı gösterilen direncin ta kendisi.

Bitirirken, bu hikayenin daha geniş anlamı üzerine düşünüyor; Sivil Düşünenlerin sivil toplumun geleceğine etki edebilecek işaretlerini değerlendiriyor ve bazı önemli soruları, daha derin bir tartışmayı teşvik etmesi için dikkatinize sunuyoruz.

Sıkışmışlık hissini aşmak

Sivil bir uyanış

İlk kez Sivil Düşün desteği alanlarda görülen artış güçlü bir aciliyet hissini yansıtıyor. Bu aciliyet, hem sıkışmışlıktan kurtulup demokrasiye nefes alanları açma ihtiyacı hem de nelerin tehlikede olduğuna dair daha net bir farkındalıktan doğuyor. Üstelik yalnızca ülke için değil, topluluklar, aileler ve dünya için.

Bu ivme, sivil toplumun kendi kapasitesine ve sorumluluğuna uyanmasının işareti olabilir mi? İnisiyatif alanların çeşitliliğine bakılırsa artık daha önce hiç olmadığı kadar çok insan, geleceğini şekillendirme hak ve imkanına sahip olduğu inancında. Sivil toplum artık izin beklemiyor; kendi alanını sahipleniyor, hem denetleyen hem de yol gösteren rolünü üstleniyor.

Ele alınan konuların genişliği- iklim krizinden demokratik gerilemeye, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden adalete erişime kadar- daha büyük bir gerçeği açığa çıkarıyor: Bu sorunları tek başına hiçbir sektör, kurum ya da disiplin çözemez. Çözüm, toplumun kolektif zekasında; sanatçılarda, bilim insanlarında, avukatlardan öğretmenlere, çiftçilerden yazılımcılara, aktivistlerden yurttaşlara kadar herkesin bilgisinde. Sivil toplum, bu parçaları bir araya getirerek bütünden daha büyük bir şey yaratıyor.

Ama bu yükseliş kalıcı bir dönüşüm mü, yoksa geçici bir aktivizm dalgası mı? Bu kadar farklı aktör, uzun vadede ortak bir zeminde buluşup kolektif eylemi sürdürebilecek mi?

Türkiye'nin aktivist ufku

Bir diğer işaret, aktivistlerin giderek artan etkisi. *European Social Survey*¹⁰ (Avrupa Sosyal Araştırması) ve *Eurobarometer*¹¹ araştırmalarına göre yurttaş katılımı, 40–55 yaş aralığında en yüksek seviyeye ulaşıyor. 15–24 yaş arası gençler ise daha çok dijital, esnek ve tek bir konuya odaklanan hareketlere yöneliyorlar. Türkiye'de ortalama yaştan 34 olduğu düşünülürse, henüz sivil katılımın zirve noktasına gelmiş değiliz. Bu tablo, önümüzdeki yıllarda daha çok aktivist, örgüt ve topluluk temelli yapının ortaya çıkacağına mı işaret ediyor dersiniz?

Bugünün aktivizmi her zamankinden daha çeşitli, yaratıcı ve resmiyetten özgür. Bu nedenle belki de yaşananlar yalnızca bir başlangıç. Genç nesiller olgunlaştıkça onların dijital becerileri ve küresel bakış açıları, deneyimli aktivistlerin birikimiyle birleşecek. Böylece hedef odaklı ilerleyen taktiksel yaratıcılık ile stratejik sürekliliği buluşturan, daha dirençli bir sivil alan doğabilir mi?

Türkiye'nin genç nüfusu aynı zamanda daha deneysel, alternatif katılım biçimlerinin yeşerebileceği bir kültürel zemini de işaret ediyor. Gençler hiyerarşilerden çok ağları, büyük yapılardan çok somut kampanyaları tercih ediyor. Bu eğilim dünya çapındaki örüntülerle uyumlu olsa da Türkiye'nin merkezîyetçi yönetim geleneği düşünüldüğünde burada daha da önemli bir rol oynadığı söylenebilir. Sivil toplum, gençlerin enerjisiyle deneyimli olanların bilgisini birleştirebilir mi?

Sivil Toplumda Özgürleşme Eğilimi

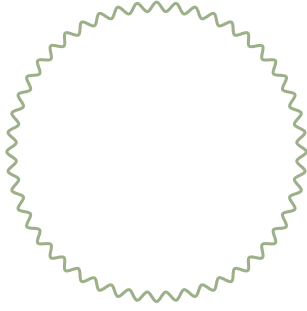
Bir başka güçlü gösterge de tüzel kişiliği olmayan aktörlerin olağanüstü bir hızla büyümesi. Bu durum yalnızca Türkiye'ye özgü değil; Carnegie Endowment for International Peace (*Carnegie Uluslararası Barış Vakfı*)¹²nın Avrupa genelinde yaptığı araştırmalar, eğilimi doğruluyor: Tüzel kişilik taşımayan, gevşek örgütlenmiş ve hiyerarşiden özgür yapılar yükselişte. Bu gruplar; sabit üyelik sistemleri olmadan, belirli konular etrafında, geçici ve yatay şekilde çalışıyor. Hız, esneklik ve yerel duyarlılık bu yapıların temel özellikleri.

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de bu yönelimi besleyen birkaç etken var:

- Dijitalleşme, bürokrasiye takılmadan hızlı ve düşük maliyetle örgütlenmeyi mümkün kılıyor.
- Geleneksel sivil toplum örgütlerine, siyasi partilere ve hükümetlere duyulan güvensizlik, insanları yeni ve alternatif yollar aramaya yönlendiriyor.
- Tüzel kişiliği olmayan gruplar, zamanında-ihtiyaç odaklı hareket etmeleri (çeviklik) ve görünürlükleri sayesinde krizlere hızlı yanıt verebiliyor, dijital ortamda dikkat çekiyor ve kamuoyunu etkiliyor.
- Y ve Z kuşakları hiyerarşik yapılardan çok, daha esnek ve değer odaklı modelleri tercih ediyor.
- Daralan sivil alanlarda kısıtlamalar ve bürokrasi göz önünde bulundurulduğunda tüzel kişiliği olmayan ve hızlıca mobilize olan hareketler, yalnızca daha ulaşılabilir değil, aynı zamanda çoğu durumda daha güvenli hale geliyor.

Bu eğilim, uyum sağlamanın ötesinde yapısal bir değişimin gerçekleştiğini gösteriyor. Tüzel kişiliği olmayan aktörler artık kenarda değil; sivil yaşamın merkezini yeniden tanımlıyorlar. Alışılmış yolların kapandığı yerde bile direncin, yaratıcılığın ve kolektif hayal gücünün filizlenebileceğini gösteriyorlar.

Ama soru şu: Geleneksel bir yapısı ya da kaynağı olmayan hareketler uzun vadede ayakta kalabilir mi? Parçalanma riski sivil toplumun etkisini zayıflatır mı? Geleneksel yapılardan vazgeçilirse ne kaybedilir, ne kazanılır?

Yaratıcılık

Yenilenmenin gücü

Sivil Düşün ekosisteminde hayal gücü ve eylem iç içe geçti. Sivil Düşünenler hem protesto edenler hem prototip üretenlerdi. Alternatif katılım modelleri kurdular, yaratıcı yaklaşımlar denediler, az konuşulan hak alanlarını görünür kıldılar. Böylece sivil alanı yeni yönle açtılar, ulusal ve uluslararası düzeyde görünürlük kazandılar.

Bu yaratıcılık; yeni oluşumların taze bakışlarıyla, deneyimli olanların birikimiyle ve farklı mesleki geçmişlerden gelenlerin katkılarıyla beslendi. Sanattan teknolojiye, hukuktan bilime uzanan beceri çeşitliliği ve uluslararası ağlar da bu yenilenmeyi güçlendirdi.

Ortaya çıkan bu yaratıcı enerji sadece değişen koşullara ayak uydurma çabası değil. Sivil Düşün aktörleri yalnızca aktivizmin yöntemlerini değil, onun hayalini de yeniden şekillendiriyor. Türkiye’de ve Avrupa genelinde, geleceğin yurttaş katılımını tarif eden yeni bir çerçeve çiziyorlar: Hızlı-zamanında-ihtiyaçlara cevap veren (çevik), ağlarla örülü, yaratıcı ve mümkün olanın sınırlarını zorlamaktan çekinmeyen bir yaklaşım...

Ama hala yanıt bekleyen bazı sorular var:

- Gerçek anlamda dönüşüm yaratan yenilikler hangileri, hangileri yalnızca izole girişimler olarak kalıyor?
- Hayal gücünü sadece övmekle yetinmeyip, bunu nasıl somut değişime dönüştürebiliriz?
- Ve bugünün prototipleri, yarının dirençli ve etkili sivil toplumuna nasıl ilham verebilir?

Tabandan Yenilenme

Yerelden gelen güç

Ve nihayetinde, Sivil Düşün aktörlerinin tabandan gelen bir yenilenme sürecine öncülük ettiğini görüyoruz. Yaşadıkları, çalıştıkları ve okudukları yerel toplulukların tam kalbindeler. Bu sayede ihtiyaçları yakından tanıyor, güvene dayalı ilişkiler kuruyor ve insanları harekete geçirebilecek sosyal ağlara kolayca ulaşabiliyorlar. Üstelik bu ağlar sadece sivil toplumla sınırlı değil; iş dünyasından hukuka, siyasetten kültür alanına kadar geniş bir alana yayılıyor. Onları güçlü kılan da tam olarak bu yerellik: Yalnızca ne gerektiğini değil, birlikte nasıl harekete geçilebileceğini de çok iyi biliyorlar.

Bu yenilenme yalnızca ne yaptıklarında değil, işleri nasıl sürdürdüklerinde de kendini gösteriyor. Birçoğu dış desteğe bel bağlamak yerine, Sivil Düşün'den aldıkları katkıyı kendi imkanlarıyla harmanlıyor; bazen bazen aynı destekle, bazen de aile, arkadaş ve meslektaşların sağladığı dayanışmayla... Resmi ve bağımsız kaynakları böyle esnek biçimde bir araya getirmek, projeler sona erse bile çalışmalarını sürdürme olanağı yaratıyor.

Bazıları ise Sivil Düşün'ü bir sıçrama tahtası gibi kullanıyor; bu süreçte kazandıkları görünürlük ve deneyimi yeni ortaklıklar kurmak, farklı fonlara ulaşmak ya da girişimlerini daha uzun vadeli programlara dönüştürmek için değerlendiriyorlar.

Bu yönüyle bakıldığında, Sivil Düşün aktörleri yalnızca kısa vadeli işler üretmiyor; sürdürülebilirlik, dayanıklılık ve topluluk temelli yatırımın yeni yollarını da deniyor. Bu yaklaşım, sivil toplum için bambaşka bir fonlama ufkuna işaret ediyor: Yukarıdan dayatılan sistemler yerine, yaratıcılığa, karşılıklı güvene ve birlikte çözüm üretme yetisine dayanan bir gelecek hayali...

Yine de sorulması gereken sorular var:

Kişisel ve topluluk kaynaklarına dayanan bu yapı, gerçekten herkese eşit bir alan sunabilir mi? Güçlü bağlantıları olanlar avantaj kazanırken, diğerleri geride kalabilir mi? Sivil toplumda yıllardır süren kaynak yetersizliğini bu yerel ve yaratıcı çözümler ne ölçüde dengeleyebilir? Güvene dayalı bu ağlar daha geniş ölçekte yaygınlaştırıldığında özgünlüğünü koruyabilir mi? Küçük ölçekli, topluluk temelli yatırım modelleri, geleneksel bağış sistemlerine gerçek bir alternatif olabilir mi; yoksa yalnızca geçici bir ara çözüm mü sunar?

Kaybolmaya Başlayan Bir Kültür Değ
Volkan Mert

Küçük Ölçekli, Esnek Destek Sivil Canlılığın Yaşam Kaynağı

Küçük ve esnek destekler büyük etkiler yaratır.

Doğru zamanda verilen sınırlı ama yerinde bir kaynak, katılımın önünü açar; ilk kez aktivizme adım atanlara cesaret verir; normal şartlar altında hayata geçmesi mümkün görünmeyen yeniliklerin filizlenmesini sağlar. Giriş koşullarındaki engelleri azaltarak, ne kurumsal bir altyapısı ne de bağışçı deneyimi olanların fikirlerini denemesine, yeni yollar keşfetmesine ve yaparak öğrenmesine imkan tanır.

Bu tür destekler yaygınlaştığında, yüzlerce farklı aktörün katkısıyla tüm sivil alanda yaratıcılık ve eylem dalgası büyür.

Esneklik de büyük öneme sahip.

Aktivistlerin kendi önceliklerini belirlemesine, değişen koşullara göre yönünü ayarlamasına ve bulunduğu bağlama en uygun araçları seçmesine imkan verir. Esnek destek, aidiyet hissini güçlendirir; özgünlüğü besler. Bu yaklaşım aynı zamanda dayanıklılığı da artırır; çünkü gruplar, katı ve sabit fon kalıplarına uyum sağlamak yerine kendi koşullarında ayakta durmayı bu sayede öğrenirler.

Ayrıca çeşitliliğin önünü açar; çünkü genellikle geleneksel fon kanallarının dışında kalan seslere ve bakış açılara alan tanır.

Küçük ölçekli ve esnek destek, sivil toplumun yenilenme gücüdür. Fikirlerin yeşermesini, hareketlerin kök salmasını, toplulukların kendi iradesini ortaya koymasını mümkün kılar. Sivil alanın daraldığı, belirsizlik ve karmaşanın arttığı bir dönemde, bu tür destekler yalnızca sivil toplumun hayatta kalmasını değil, aynı zamanda temsil ettiği insanlara gerçekten kulak verebilmesini sağlar.

Tüm bunlarla birlikte şu sorular hala cevaplanmayı bekliyor:

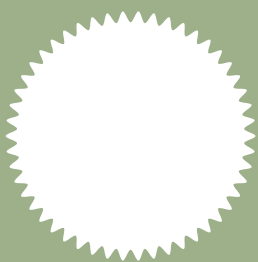
- Sınırlı kaynaklarla kalıcı değişim mümkün mü, yoksa bu sistem geçici girişimlerde bulunmaktan öteye bir yenilik getirmez mi?
- Küçük destekler, onları etkili kılan hızlı- zamanında- ihtiyaca karşılık veren (çevik) yapılarını kaybetmeden nasıl büyütülebilir?
- Esnek ve küçük ölçekli destekler istisna değil, kural haline gelse sivil toplum nasıl bir biçim alır?
- Ve büyük fon sağlayıcılar bu modellerin hızından ve çevikliğinden faydalanmayı, onları bozmadan nasıl öğrenebilir?

İleriye Bakış

Şimdi önümüzdeki asıl mesele, Sivil Düşünenlerin yenileyici enerjisini kalıcı bir kapasiteye dönüştürmek; bugünün yaratıcılık kıvılcımlarının sönüp gitmesine izin vermemek, aksine onları sürekli bir sivil güç kaynağına çevirmek. Avrupa Birliği, bu yolda Sivil Düşün desteğini sürdürmeye ve Sivil Düşünenlerle yan yana yürümeye kararlı.

Bu hikayeyi, Sivil Düşün'e katkı sunan tüm kurum ve bireylere içten teşekkür ederek bitiriyoruz. Cesaretiniz, yaratıcılığınız ve kararlılığınız bize ilham veriyor. Engellere rağmen vazgeçmeyişiniz, bu çalışmaya gerçek anlamını kazandırıyor.

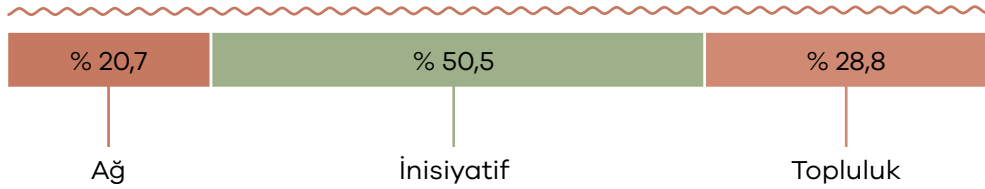
ek

Sivil Düşün destekli tüzel kişiliği olan STÖ türleri Mart 2020 – Haziran 2024

Sivil Düşün destekli tüzel kişiliği olmayan STÖ türleri Mart 2020 - Haziran 2024

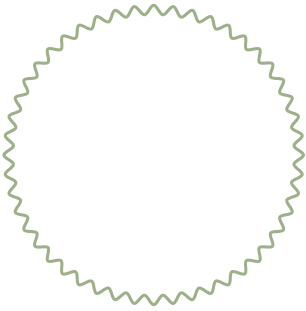
Sivil Düşün Desteğinin İl ve Bölgelere Göre Dağılımı
Mart 2020 – Haziran 2024

Bölge	Şehir	Sayı	%'lik pay
Ege Bölgesi	İzmir	180	10,12
Ege Bölgesi	Muğla	44	2,47
Ege Bölgesi	Manisa	21	1,18
Ege Bölgesi	Aydın	12	0,67
Ege Bölgesi	Denizli	10	0,56
Ege Bölgesi	Afyonkarahisar	4	0,22
Ege Bölgesi	Kütahya	3	0,17
Karadeniz Bölgesi	Samsun	25	1,41
Karadeniz Bölgesi	Düzce	13	0,73
Karadeniz Bölgesi	Rize	10	0,56
Karadeniz Bölgesi	Artvin	9	0,51
Karadeniz Bölgesi	Ordu	9	0,51
Karadeniz Bölgesi	Trabzon	8	0,45
Karadeniz Bölgesi	Zonguldak	7	0,39
Karadeniz Bölgesi	Karabük	7	0,39
Karadeniz Bölgesi	Çorum	6	0,34
Karadeniz Bölgesi	Kastamonu	6	0,34
Karadeniz Bölgesi	Giresun	5	0,28
Karadeniz Bölgesi	Bayburt	3	0,17
Karadeniz Bölgesi	Tokat	3	0,17
Karadeniz Bölgesi	Gümüşhane	1	0,06

Bölge	Şehir	Sayı	%'lik pay
Karadeniz Bölgesi	Sinop	1	0,06
Karadeniz Bölgesi	Bartın	1	0,06
İç Anadolu Bölgesi	Ankara	343	19,29
İç Anadolu Bölgesi	Eskişehir	18	1,01
İç Anadolu Bölgesi	Kayseri	9	0,51
İç Anadolu Bölgesi	Karaman	3	0,17
İç Anadolu Bölgesi	Çankırı	3	0,17
İç Anadolu Bölgesi	Yozgat	3	0,17
İç Anadolu Bölgesi	Niğde	3	0,17
İç Anadolu Bölgesi	Aksaray	2	0,11
İç Anadolu Bölgesi	Konya	2	0,11
İç Anadolu Bölgesi	Kırşehir	2	0,11
İç Anadolu Bölgesi	Nevşehir	1	0,06
İç Anadolu Bölgesi	Sivas	1	0,06
Doğu Anadolu Bölgesi	Van	25	1,41
Doğu Anadolu Bölgesi	Muş	22	1,24
Doğu Anadolu Bölgesi	Tunceli	14	0,79
Doğu Anadolu Bölgesi	Erzurum	11	0,62
Doğu Anadolu Bölgesi	Malatya	10	0,56
Doğu Anadolu Bölgesi	Kars	8	0,45
Doğu Anadolu Bölgesi	Erzincan	6	0,34
Doğu Anadolu Bölgesi	Bingöl	6	0,34

Bölge	Şehir	Sayı	%'lik pay
Doğu Anadolu Bölgesi	Elazığ	5	0,28
Doğu Anadolu Bölgesi	Hakkari	5	0,28
Doğu Anadolu Bölgesi	Bitlis	5	0,28
Doğu Anadolu Bölgesi	Iğdır	3	0,17
Doğu Anadolu Bölgesi	Ağrı	3	0,17
Doğu Anadolu Bölgesi	Ardahan	2	0,11
Marmara Bölgesi	İstanbul	540	30,37
Marmara Bölgesi	Bursa	25	1,41
Marmara Bölgesi	Sakarya	12	0,67
Marmara Bölgesi	Çanakkale	11	0,62
Marmara Bölgesi	Tekirdağ	11	0,62
Marmara Bölgesi	Balıkesir	8	0,45
Marmara Bölgesi	Bilecik	5	0,28
Marmara Bölgesi	Kocaeli	4	0,22
Marmara Bölgesi	Kırklareli	2	0,11
Marmara Bölgesi	Edirne	2	0,11
Akdeniz Bölgesi	Antalya	35	1,97
Akdeniz Bölgesi	Hatay	28	1,57
Akdeniz Bölgesi	İçel (Mersin)	25	1,41
Akdeniz Bölgesi	Adana	8	0,45
Akdeniz Bölgesi	Isparta	7	0,39
Akdeniz Bölgesi	Osmaniye	5	0,28
Akdeniz Bölgesi	Burdur	4	0,22
Akdeniz Bölgesi	Kahramanmaraş	1	0,06

Bölge	Şehir	Sayı	%'lik pay
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Diyarbakır	94	5,29
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Batman	18	1,01
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Şanlıurfa	10	0,56
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Mardin	6	0,34
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Adıyaman	5	0,28
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Şırnak	4	0,22
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Gaziantep	3	0,17
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Siirt	2	0,11

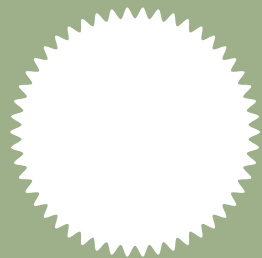

Hak alanlarına göre uygulanan çalışmalar	%'lik pay
Çevre ve Hayvan Hakları	13,9
Kadın Hakları	10,8
Sağlık ve Üreme Hakkı	10,6
Ayrımcılıkla Mücadele ve Eşitlik	9,3
Engelli Hakları	8,3
Çocuk Hakları	8,1
Kültürel Haklar	6,7
Eğitim ve Öğrenim Hakkı	5,0
Gençlik Hakları	4,0
LGBTİ+ Hakları	3,7
Kent Hakkı	2,8
Düşünce, İfade ve Medya Özgürlüğü	2,7
Göçmen Hakları	2,7
Sürdürülebilir Kalkınma	2,3
Yaşlı Hakları	2,2
Barınma Hakkı	1,9
Çalışma, Adil Gelir ve Sendika Kurma Hakkı	1,9
Örgütlenme Özgürlüğü	1,7
Dijital Haklar	1,7
Bilgiye Erişim Hakkı	1,6
Düşünce, Vicdan ve Din Özgürlüğü	1,4
İş Dünyası ve İnsan Hakları	1,2
Gelişme Hakkı	1,1
Tüketici Hakları	0,8
Ulaşım Hakkı	0,7
Ekonomik ve Sosyal Haklar	0,6

Desteklerin Uygun Harcama Kalemlerine Göre Dağılımı

Desteklerin Uygun Harcama Kalemlerine Göre Dağılımı	Aynı Destek için Uygun Harcama Kalemleri	%'lik pay
Yurt içi ve yurt dışındaki ağ kurma faaliyetlerine, inceleme ziyaretlerine, konferanslara, kurslara veya diğer etkinliklere katılım	● Uluslararası veya yurt içi ulaşım, transfer ücretleri, konaklama, vize ve damga vergileri ile gündelik harcırah ● Seyahat edemeyen kişiler için seyahat asistanı veya rehber köpek ● Yurt içi veya yurt dışındaki bir etkinlik, konferans ya da atölye çalışmasına katılım için kayıt ücretleri	% 6,6
Video, grafik, film ve ses çıktılarının üretilmesi ve yaygınlaştırılması	● Senaryo yazımı, görüntü yönetmenliği, kurgu, ses prodüksiyonu, müzik düzenlemesi, animasyon ● Görsel ve işitsel efektler, altyazı ve işaret dili ● Ekipman kiralama ile prodüksiyonla ilgili seyahat ve konaklama ● Telif hakkı olan materyaller için izinler ve telif ödemeleri ● Yayın ve festival başvuru ücretleri	% 41,4
Dijital içerik, basılı materyal ve görünürlük malzemelerinin üretimi ve dağıtımı	● Metin yazarlığı, redaksiyon ve dil kontrolü hizmetleri ● Basılı materyaller ve dijital içerikler için grafik tasarım (animasyon, illüstrasyon, fotoğrafçılık ve veri görselleştirme hizmetleri dâhil); raporlar, el kitapları, infografikler, afişler ve pankartlar için ● Teslimat ve kargo dâhil baskı hizmetleri ● Çanta, tişört, kalem, defter gibi görünürlük ürünlerinin üretimi; teslimat ve kargo dâhil ● Görme ve işitme engelli bireyler için uyarlama maliyetleri ● Dijital içeriklerin ve basılı materyallerin çevirisi	% 23,3

Desteklerin Uygun Harcama Kalemlerine Göre Dağılımı	Aynı Destek için Uygun Harcama Kalemleri	%'lik pay
Dijital Dönüşüm	● Web siteleri, dijital platformlar, dijital uygulamalar, veri yönetim sistemleri, bloglar ve podcastler için teknik ve tasarım geliştirme hizmetleri ile ilgili maliyetler ● Dijital barındırma (hosting) ve bakım hizmetleri ile ilgili ücretler ● Sosyal medya ve dijital performans verilerinin toplanması ve ölçülmesine yönelik hizmetler ve ücretler ● Gönüllü veya iletişim yönetimi, veri yönetimi ve arşivleme, muhasebe ve finans, izleme ve değerlendirme, online toplantı araçları, dijital anketler ve medya takibiyle ilgili dijital uygulamalar veya hizmetler için abonelik ve diğer ücretler	% 3,3
Online, hibrit veya fiziksel etkinliklerin organizasyonu	● Etkinlik katılımcıları için uçak, otobüs, tren veya tekne ile ulaşım, transfer ücretleri, gündelik harcırah ve seyahat asistanı veya rehber köpek ● Mekân kiralama, yiyecek ve içecek ikramı, konaklama, online etkinlik organizasyonu ve yönetim hizmetleri, katılımcı yönetimi hizmetleri, etkinlik fotoğrafçılığı, video veya ses kaydı, eş zamanlı veya ardıl çeviri, işaret dili ve engellilere yönelik diğer düzenlemeler, ekipman kiralama ve teknik destek ● Etkinlik raporlarının ve görünürlük ürünlerinin (afişler, çantalar, tişörtler, kalemler, defterler vb.) üretilmesi	% 19,5
Reklam tasarımı, üretimi ve yayınlama hizmetleri	● Dijital, ses, video, basılı ve açık hava (billboard) reklamları için grafik tasarımı, üretim ve yayınlama hizmetleri	% 4,9
Kamuoyu Araştırma Hizmetleri ve Ücretleri	● Profesyonel nicel ve nitel kamuoyu araştırma hizmetleri için ücretler	% 1

dipnot

- 1-** Ayrıntılar ve başvuru rehberi için sivildusun.net adresindeki Sivil Düşün web sitesini ziyaret edebilirsiniz.
- 2-** Desteklerden yararlanan grupların ayrıntılı dağılımı için Ek'e göz atabilirsiniz.
- 3-** Türk Hukukunda girişimlere, ağlara, platformlara ve topluluklara yasal statü tanınmaz; ancak varlıkları da yasaklanmaz.
- 4-** Tüm hak alanlarının listesi için Ek'e göz atabilirsiniz.
- 5-** Tüm hak alanlarının listesi için Ek'e göz atabilirsiniz.
- 6-** Tüzel kişilik taşımayan STÖ'lerde LGBTİ+ hakları, çocuk hakları ve ifade özgürlüğü listede ikinciliği paylaştı.
- 7-** Aktivistler için LGBTİ+ hakları ve ifade özgürlüğü listede onunculuğu paylaştı.
- 8-** Sivil Düşün'ün bu döneminde kullanılan hak alanı tanımları, programın önceki aşamalarındaki tanımlarla birebir örtüşmeyebilir.
- 9-** Çekirdek Ekip; kurucular, yönetim kurulunun en aktif üyeleri, kilit roldeki gönüllüler ve/veya ücretli çalışanları ifade eder.
- 10-** Avrupa Sosyal Araştırması (ESS), Türkiye dahil olmak üzere Avrupa genelinde iki yılda bir gerçekleştirilen, akademik temelli uluslararası bir araştırmadır.
- 11- Eurobarometer**, Avrupa Komisyonu ve diğer AB kurumları adına düzenli olarak yapılan bir kamuoyu araştırmaları serisidir. Siyasetten iklim değişikliğine, yurttaş katılımından dijital haklara kadar pek çok konuda, Avrupa genelinde insanların ne düşündüklerini, neleri önemsediklerini ve hangi duygularla hareket ettiklerini ölçen kapsamlı bir araçtır. Türkiye de araştırmaların kapsama alanındadır.
- 12-** Informal Civil Society: A Booster for European Democracy? (March 2022), Carnegie Endowment for International Peace – Europe. Global Civic Activism in Flux (March 2017), Carnegie Endowment for International Peace – Europe

**insan
hakları
bu pas
nasıl
yürü**

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İKTİSADİ VE İŞLETİM BİLİMLERİ FAKÜLTESİ

devam

